

Ganita mare

27^e jaargang nummer 1 - 2020

Uitgave van de Historische Kring Gente

Inhoud 2020-1

- 2   **Allerlei**
- 3   **Jaarprogramma 2020**
- 4-8   **Verslag van de toestand der gemeente in 1920**
- 9-13   **Australië in Gendt**
- 14-17 **Schutterskoning Harrie van Moerkerk**
- 18-19 **Roodkepke en de wollef**
- 20   **Extra uitgave Ganita mare in april**
- 21-23 **Verslag lezing Arm en Rijk in de Genealogie**
- 24-32 **Het veer in Hulhuizen**
- 32   **Welkom nieuwe leden en Aanwinsten**
- 33   **Overleden**
- 34   **Bemmels oorlogsboek en Bestuur**
- 35   **Enkele nieuwe boeken en colofon**

Foto voorpagina

Een zomers beeld van het tentenkamp bij Gerritsen aan de Angerensestraat. Daar huist de in de afgelopen zomer een Australisch/Gendtse familie (zie pag. 9-13).

Sectie archeologie

Iedere eerste woensdag van de komende maanden t/m april kunnen belangstellenden van 10.00 tot 12.00 uur bij de sectie archeologie, Gerard Janssen en Chris van Asperen, op de zolder van Villa Ganita van alles te weten komen over archeologie in Gendt en de Gendtse vondsten bekijken.

U kunt er informatie over uw eigen vondst(en) krijgen

en ook zelf aan de slag met sorteren, inventariseren of scherven plakken. U bent welkom.

Nieuwe drukker

Misschien valt het u al op: deze Ganita mare is veranderd. Wij hebben een nieuwe drukker. Omdat wij toch wilden overgaan, konden we meer veranderen. Als eerste een iets grotere letter. Dit op verzoek van enkele mensen die moeite met lezen kregen. Wat misschien de meest opvallende verandering is: niet alleen de buitenkant, maar ook de binnenkant is waar mogelijk in kleur. Het kost wel wat, maar wij denken dat ons blad daardoor nog mooier wordt. Wij horen graag van u hoe u het vindt.

Oproep

Hebt u foto's van Gendt uit de oorlogsperiode of van de wederopbouw? Maakt niet uit of dat van gebouwen, straten of uw familie is. Wij kunnen die heel goed gebruiken bij de komende uitgave die herdenkt dat Gendt 75 jaar bevrijd is.

Graag willen wij uw foto's scannen zodat u die meteen weer mee kunt nemen of u kunt ons natuurlijk ook zelf een digitale versie sturen.

De sectie archeologie: links Chris van Asperen en rechts Gerard Janssen.

Jaarprogramma 2020

Onderwijs in Gendt

Lezing door Geert Visser

Donderdag 19 maart 2020 om 20.00 uur

Blauwe zaal, SKC De Leemhof, Dorpstraat, Gendt

Er zijn maar weinig zaken in ons land waar iedere bewoner mee te maken krijgt. Eén daarvan is de lagere school. (Sinds 1985 bestaat dit schooltype officieel niet meer, maar spreken we van basisschool, de integratie van kleuter- en lager onderwijs.) Iedereen die dit leest heeft op een lagere school gezeten; de één met meer plezier dan de ander, maar herinneringen aan die tijd hebben we allemaal.

In houten bankjes, twee naast elkaar en met de armen netjes over elkaar, zo zaten de scholieren in de klas.

Er was een tijd dat naar school gaan helemaal niet zo vanzelfsprekend was. Voordat op 1 januari 1901 de leerplicht werd ingevoerd mochten ouders kiezen of ze hun kinderen naar school stuurden. Vooral in de zomer hielden ze hun kinderen thuis om mee te helpen op het (boeren)bedrijf of (tot 1874) te werken op een van de Gendtse steenfabrieken. Vanaf 1801 bestaat de (openbare) lagere school, ook in Gendt. Voor die tijd kregen protestantse kinderen enig onderwijs van de koster van de hervormde kerk. Katholieke scholieren waren aangewezen op het schooltje van meester Janssen in Hulhuizen.

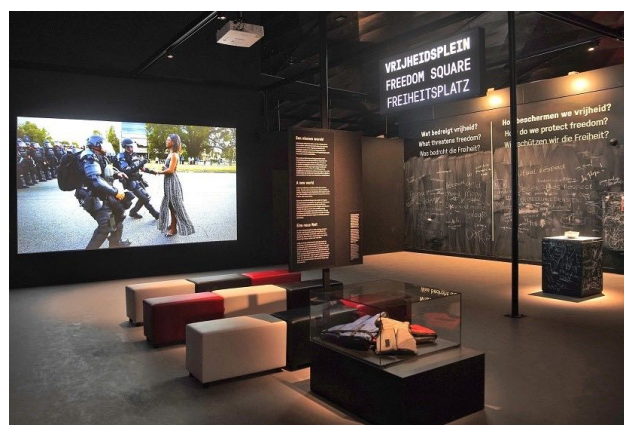
In deze lezing vertelt Geert Visser over de geschiedenis van het onderwijs in Gendt. Naast de hierboven genoemde onderwerpen gaat het onder meer over de verschillende schoolgebouwen en hun inrichting, de leer-

krachten (zoals de spraakmakende juffrouw Klöpner en meester Dinnissen) en de ontwikkeling van het bijzonder (katholiek en protestants) en openbaar onderwijs. Zo kregen de Gendtse meisjes vanaf eind 1911 een katholieke school en de jongens in 1932. Vanaf dat jaar was er ook een hervormde school. Het openbaar onderwijs verdween om precies vijftig jaar later met de Tichelaar terug te keren. Naast het kleuter- en lager onderwijs kende Gendt twee vormen van voortgezet onderwijs: de meisjes-vglo van juffrouw Willems en de landbouwschool van mijnheer Oude Ophuis. Beide schooltypen waren geen lang leven beschoren in het dorp. Hoe dat zit – en veel andere dingen – hoort u op de lezing.

Excursie: Vrijheidsmuseum Groesbeek

Zondag 17 mei 14.00 uur

Wylerbaan 4, Groesbeek

Het bevrijdingsmuseum in Groesbeek is vernieuwd en heet nu Vrijheidsmuseum. In dit jaar van de herdenking van 75 jaar bevrijding leek ons een bezoek daaraan op zijn plaats. Er kan vanaf 13.30 uur gecarpoold worden vanaf Villa Ganita. Voor de deelnemers aan deze excursie wordt de entree door onze historische kring betaald, maar als u een Museumjaarkaart heeft, wordt u verzocht deze mee te nemen.

Voor wie wil is er een rondleiding waar maximaal 20 mensen aan kunnen deelnemen.

Ria de Haan-Schouten

Verslag van de toestand der gemeente in 1920

Hoewel er veel in honderd jaar kan veranderen, is het vooral de laatste eeuw hard gegaan. Zelfs zodanig dat veel ouderen de nieuwe tijd met internet etc. niet meer kunnen bijbenen. Honderd jaar geleden hadden ze het wat dat betreft makkelijker, hoewel ze door hard werken en kommervolle omstandigheden vaak niet echt oud werden. De gemiddelde leeftijd lag toen voor mannen rond de 62 en voor vrouwen rond de 70.

De begraafplaats aan de Dorpstraat, met rechts het pand van Rensen, nu nr. 19 en het benzinestation van Milder.

Begraafplaats

In Gendt had je toen nog twee in gebruik zijnde begraafplaatsen. Er lag er een aan de Dorpstraat (waar nu de Julianahof is), aangelegd in 1846 met een voorste deel voor protestanten en een achterste deel waar katholieken begraven waren en er was nog een katholiek kerkhof, zoals de naam al zegt achter de kerk aan de Nijmeegsestraat. Dat was al twee jaar in gebruik voor de nieuwe kerk in 1908 af was. Sinds 1906 mochten katholieken niet meer op het kerkhof aan de Dorpstraat begraven worden; misschien hooguit nog in een al bestaand graf bijgezet.

Het kerkhof aan de Nijmeegsestraat was honderd jaar geleden dus nog redelijk nieuw en nog lang niet vol. Die van de protestantse gemeente kreeg er in 1920 aan de Dorpstraat weer twee 'stille' bewoners bij en er waren dat jaar 40 katholieke zieltjes die een vast plekje zochten op het katholieke kerkhof. Er wordt vermeld dat de toestand van de kerkhoven goed te noemen was; daar zullen ze blij mee zijn geweest.

Er was in dat jaar een tyfuslijder – letterlijk –

en die vond het kerkhof toch nog niet aantrekkelijk genoeg, want die herstelde. Misschien wel dank zij de gemeentelijke geneesheer, dokter Coenders, die *f* 800,- per jaar verdiende en dat inclusief de geneesmiddelen die hij moest vertrekken. Hij had daarbij nog een groot gezin van zeven kinderen te onderhouden en woonde aan de Markt. Toch was het in die tijd een goed inkomen, want hij kon er zes jaar later een prachtige villa van bouwen, waar wij als kring tegenwoordig als Villa Ganita een stuk van gebruiken. Voor bevallingen kon hij terugvallen op een vroedvrouw, die *f* 120,- per jaar verdiende.

Inwoners

Gendt telde honderd jaar geleden 3.165 inwoners, waarvan 1651 man en 1514 vrouw, dus vrouwen hadden iets meer keus. Dat er honderd jaar geleden nog een behoorlijk overschot aan mannen was, kan eraan gelegen hebben dat veel vrouwen in het kraambed stierven.

Nu zijn er zo'n 4.000 inwoners meer in Gendt, dus in honderd jaar is het aantal inwoners meer dan verdubbeld. En het verschil in aantal mannen en vrouwen is nu niet noemenswaardig meer.

Je zou denken dat met zoveel meer inwoners in deze tijd er dus ook meer scholen, bedrijven en winkels zijn, maar dat klopt niet. Vroeger had je veel meer cafés en winkeltjes van kleine middenstanders. Daarvoor zijn de supermarkten in de plaats gekomen. Café De Klok is er nog wel. In de afbeelding hiernaast is te zien dat er in 1916 wel zes bakkers, vier smeden, vijf schoenmakers en drie slaggers in Gendt waren en in de tweede kolom zijn ook de medewerkers er nog bij geteld. Zo gezien hadden de bakkers, klompenmakers en timmerlieden de meeste mensen in dienst. De ambachtslieden waren allemaal man; er zat geen vrouw bij. Dat wil niet zeggen, dat de vrouwen niet werkten. Ze zullen ook een handje in het bedrijf uitgestoken hebben. De meeste vrouwen en ja, ook kinderen (officieel vanaf 12 jaar) waren werkzaam bij de steenfabrieken, net als de meeste Gendtse mannen. Daarnaast waren er natuurlijk ook veel boeren en landbouwers.

		Mannelijk	Vrouwelijk
Broodbakkers	6	11	-
Smeermakers	3	3	-
Flompfsmakers	6	11	-
Metseleers	4	6	-
Molenaars (Horen)	1	2	-
Lineelen	4	8	-
Schoenmakers	5	8	-
Slagers	3	4	-
Timmerlieden	6	11	-
Leiers	3	6	-
Liedelmakers	1	1	-

ting van Gendtsch Volksbelang in 1913 kregen de arbeiders betere woningen en met name door pastoor Huijgens en de steenfabrieksarbeider Hendrik Braam waren de werkomstandigheden op de steenfabrieken verbeterd. In 1920 was sinds acht jaar pastoor De Roever de opvolger van Huijgens.

In juli 1920 was er een grote brand geweest, in wijk E, nr. 93, waarschijnlijk de plek aan de Langstraat tegen de Zandvoort aan. Het was toen van de fam. Romeijn. Het huis brandde tot de grond toe af en het redden van de inboedel bleek bezwaarlijk vanwege de snelheid van de brand. Bijna

Visserij

Er waren blijkbaar zeven schepen en negen vissers in Gendt en zo te zien was de vangst dat jaar niet slecht. Twee behoorlijk grote zomermalmen brachten f 42,- op en er werd vooral nog heel veel paling gevangen die ook

UIT DE PROVINCIE.

Boerderij afgebrand.

Woensdagnmiddag is te Gendt (O.B.) de boerderij van Romeijn in korten tijd totaal afgebrand. Door de droogte viel aan blus-schen niet te denken. Oorzaak onbekend.

Krant van 22 juli 1920.

Aantal schepen tot de verschillende soorten van visscherij gebezigd.			
Bemanning, hoeveelheid, opbrengst en prijs van aangebrachte visch.			
De bemanning bestond uit 9 personen. <i>afgevangen werden:</i>			
2 zomermalmen	prijs f 3.50 per kg.		
300 kg. zalm	" " 1.-		300.-
2000 " paling	" " 2.50		5000.-
3000 " kleine visch	" " 0.60		1800.-

toen al f 2,50 per kg kostte. Met een prijs van f 3,50 per kg was zalm niet goedkoop en dan is het fabeltje meteen uit de wereld dat een dienstmeisje bij haar nieuwe baas bedong dat ze niet de hele tijd zalm moest eten omdat dat zo goedkoop was. Als ze het al heeft geëist, zal het wel zijn omdat ze zalm niet lekker vond.

Huisvesting

Er zijn wel veel meer huizen en wegen bij gekomen, want had je vroeger een huis waarin een of meer grote gezinnen samen woonden, nu heb je huizen voor kleine gezinnen, echtparen en alleenstaanden. Door de oprich-

de hele inboedel ging daarbij verloren. De oorzaak van de brand was onbekend. Door de droogte – ook toen al – was blussen niet mogelijk. Het gezin was heel laag verzekerd en zal daarna misschien een beroep hebben gedaan op de Vincentiusvereniging of de Eigengeërfden die de armenzorg beoefenden en mensen in financiële nood bijstonden..

Landbouw en veeteelt

Uit de volgende afbeelding is af te lezen dat er nog veel gebruik gemaakt werd in de land- en akkerbouw van paarden. De pluimveesector was toen met 4.500 kippen bijzonder groot; er moet geen gebrek aan eieren zijn geweest en desondanks was de prijs hoog, namelijk 9 à 10 cent per stuk.

Meestal klagen de boeren en honderd jaar geleden was dat ook wel zo, want de oogst van appels en peren was goed, maar de prijzen laag. De oogst van pruimen en kersen maakte

Aantal dekhengsten	3
" veulenmerriën	155
" veulens en werkpaarden	111
" ezels en muilezels	-
" springstieren	10
" melkkoeien en melkvaarzen	375
" kalveren en pinken	285
" mestvee en trekossen	45
" schapen	35
" houders van schaapskudden	-
" geiten en bokken	211
" varkens	750

Pluimvee.
*De pluimveestapels in het laatste jaar sterk toegenomen.
 Er zijn hier ongeveer 4500 kippen en 200 eenden.
 De eieren bleven in prijs zeer hoog.*

dat qua prijs weer goed, maar meer omdat de oogst ervan matig was geweest en de prijs daardoor hoog. De kleinhandel en de winkels floreerden minder, maar de drie steenfabrieken deden in 1920 goede zaken. De prijzen waren hoog. Het is aardig te zien wat een melkbrood kostte, namelijk 47 cent per kilo. Een tarwebrood was heel wat goedkoper, namelijk 18 cent.

Vervoer

Voor vervoer naar de stad maakten de meeste mensen gebruik van de Betuwsche Stoomtram. Die was voor personen-, maar ook voor goederenvervoer. Toch werd in dat jaar al een lijn ervan opgeheven, nl. de verbinding met Angeren en Doornenburg.

Omdat de auto gemeengoed werd en vrachtwagenvervoer steeds toenam, zijn er sinds 1920 steeds meer wegen aangelegd.

Ambachtslieden

Als je de Gendtse ambachtslieden in 1921 vergelijkt met vijf jaar eerder, dan is er een kleermaker minder, net als een metselaar, een smid en een verver. Er is wel een molenaar en een zadelmaker bij gekomen. Op zich is het aantal personeel vrijwel gelijk gebleven. Je kunt dus wel concluderen dat het aantal winkels in en na de Eerste Wereldoorlog in Gendt stabiel is gebleven.

Onderwijs

In 1920 had Gendt een openbare lagere school met 4 onderwijzers en 1 onderwijzeres en een school voor zogenaamd bijzonder onderwijs, d.w.z. een katholieke school met 5

onderwijzeressen. Beide scholen lagen aan de Dorpstraat. De openbare school had vooral onderwijzers en op de katholieke school waren alleen onderwijzeressen. Dat kwam waarschijnlijk omdat dit een meisjesschool was, waar jongens niet welkom waren. Op de openbare school zaten 217 kinderen, waarvan 211 jongens en 6 meisjes. Deze meisjes zullen wij protestants van religie geweest zijn, waardoor voor hen de meisjesschool met katholiek onderwijs niet in aanmerking kwam. Ze kregen met de overmacht aan jongens veel keus om

verliefd te worden, maar dat was niet makkelijk. Want in die tijd moest het wel een protestantse jongen worden. Anders accepteerden de ouders het niet. Nu zaten er veel katholieke jongens op de openbare school, omdat die natuurlijk niet naar de meisjesschool konden. Van die 211 jongens op de openbare school genoot bijna 1/3 van kosteloos onderwijs. Van de zes meisjes was er maar een die kosteloos onderwijs kreeg; protestantse ouders waren over het algemeen welgestelder. Op de katholieke school zaten 202 meisjes en er waren maar 19 meisjes die gratis onderwijs kregen, dus nog net geen 10%. Het is de vraag waarom het onderwijs van zoveel jongens wel gratis was en voor de meisjes naar verhouding minder. Gingen die eerder van school? Zowel jongens als meisjes moesten volgens de leerplichtwet vanaf hun zesde jaar zes jaar naar school gaan, maar voor meisjes was er wel een uitzondering als ze voor het gezin moesten zorgen. Verder mochten kin-

	Mannelijk	Vrouwelijk
Broodbakkers	6	11
Kleermakers	2	3
Klompennmakers	6	10
Metselaars	3	5
Molenaars (boren)	2	3
Smeden	3	6
Schoenmakers	5	8
Slagers	3	4
Timmerlieden	6	12
Verwers	2	3
Zadelmakers	2	2

Kleine middenstanders in 1921. Per 5 jaar werd een dergelijk overzicht gemaakt.

deren van boeren tijdens de oogsttijd de school verzuimen.

Gemeentelijke overheid

De burgemeester was E.P. Simonis en hij werd het volgende jaar weer voor een nieuwe termijn benoemd, dus ze waren tevreden met hem. Als je de leningen van de Boerenleen-

Simonis, burgemeester van 1916-1928.

bank bekijkt, maakte hij daar nogal eens gebruik van om vee aan te kopen. Burgemeester zijn was blijkbaar geen full-time job of hij had een ander om voor zijn vee te zorgen.

Als je de gemeentelijke financiën ziet met een nadelig saldo van meer dan f 7.000,- was er toch nog wel wat op de financiële huishouding aan te merken. De begroting voor het jaar

Jaarlijksche opgave van het geheele bedrag der ontvangsten en uitgaven naar de gedeputeerde staten gesloten rekening. (Artikel 221 der gemeentewet.)

Ontvangsten	20654
Uitgaven	35859
Batig	15205
Nadeelig	slot

daarop was fors opgeschroefd naar meer dan f 51.000,-. Het is de vraag waar ze dat geld vandaan dachten te halen, maar het geeft wel aan dat het blijkbaar economisch goed ging.

De gemeentesecretaris van Gendt was Van der Meulen, die in 1946 burgemeester werd. De ondersteunende politie bestond uit een veldwachter, Jan Willem Carel Stapel, die een salaris van f 500,- had, met daarnaast een vrije woning van f 100,- en een tegemoetkoming

in kleding en rijwielonderhoud van f 50,-. Want de veldwachter moest alles lopend of op de fiets doen. Bij buitengewone gevallen kon er een beroep op de rijksveldwachter gedaan worden, zoals met de kermis en markten. Dag- en nachtdiensten werden geregeld met de onbezoldigde of buitengewone veldwachters. Er zal de gebruikelijke misdaad zijn geweest: dronken vechtpartijen, wat vandalisme en kleine voorvallen zoals rijden zonder licht en zelfs diefstal van een auto-band. In de krant kom je nog een opmerkelijk bericht tegen:

Melkvervalsching.

Door den controleur Rietbergen en met medewerking van den Rijks en gemeente veldwachter uit Gendt, werd procesverbaal opgemaakt tegen een melkverkooper uit Gendt, die melk in Nijmegen leverde die vervalscht was met + 33 pCt. water.

Gendt in 1920

In ons boek Gendt tussen Kraaijenbosch en Knienepol wordt op blz. 123 geschreven 'Omstreeks 1920 waren de arbeidsomstandigheden sterk verbeterd, de lonen waren goed en er was zelfs een zekere mate van welstand'.

Honderd jaar geleden was de Eerste Wereldoorlog al weer even achter de rug. Gendt had daar weinig onder geleden. De Boerenleenbank meldt in het jaarverslag over 1920 dat er mensen zijn die het werk van de bank wel mooi vinden maar het spaargeld thuis houden met het gevaar dat het een prooi wordt voor de muizen en het vuur. *'...hoe lichtzinnig door velen met 't geld wordt omgesprongen. We betreuren waar om ons heen te zien, om eenig idee te krijgen van de groote bedragen, die onnoodig worden uitgegeven aan overdreven mooie kleding, gemakkelijkheden, sigaretten, drank enz.'* De mensen hadden dus

spaargeld. Het ging goed en Gendt kon met vertrouwen de toekomst tegemoet zien. Een vertrouwen dat welgeteld iets korter dan tien jaar duurde toen eerst de beurskrach kwam, waardoor de economie op tilt sloeg. Nog eens tien jaar daarna bracht de Tweede Wereldoorlog het vertrouwen een gevoelige slag toe. Het duurde jaren voor Gendt zich daarvan kon herstellen, omdat het grotendeels verwoest was. Zelfs rond 1975 stond Gendt nog bekend als de armste gemeente van Nederland.

Bronnen:

Verslag van de toestand der gemeente over het jaar 1920, Gelders Archief, 0039 Gedeputeerde Staten, Gemeenteverslag Gendt nr. 1360

Gelders Archief, 0039 Gedeputeerde Staten, jaarrekening Gendt, nr. 3365

Jaarverslagen Boerenleenbank, 1914-1944

Yvonne de Boer-Ravestein

Kaartje van Gendt in 1920. Heel veel wijken zoals de Staatsliedenbuurt, de Dries, de Lootakkers en de Molenwijk bestonden nog niet. Gendt had nog heel veel landbouwgrond.

Australië in Gendt

Wie deze zomer door de Angerensestraat reed, zal de ogen hebben uitgekeken. Binnen korte tijd was daar achter het huis van Piet en Annie Gerritsen een complete minicamping verzezen met een grote tent, slaapgebouwtjes, douches en wc's. Het werd be-

volkt door meer dan dertig volwassenen en kinderen uit Australië; een aantal met wortels in Gendt en omgeving en allemaal leden van de familie Janssen.

Ben Janssen

De aanleiding voor hun komst was de 50-jarige bruiloft van Ben Janssen en Riekie Martens. Zij hadden elkaar 53 jaar geleden op de kermis in Elst leren kennen en waren

Een jong gezin in Australië. Ben en Riekie met hun zoons Henry (links) en Paul (rechts).

na hun huwelijk in 1969 met de boot, de SS Australis, naar Australië vertrokken. Na een

Van links naar rechts: Riekie Janssen, Anny Gerritsen, Ria en Harry Janssen, Piet Gerritsen en Ben Janssen.

De broers Harry, Ben en Paul Janssen.

kleine vijf weken, want wegens de oorlog tussen Egypte en Israël was het Suezkanaal niet bevaarbaar, kwamen ze aan in Melbourne. Ze hadden samen voor de reis f 100,- subsidie gekregen en bij aankomst nog eens \$ 250 als eerste leefgeld. Zo graag wilde Australië capabele arbeidskrachten werven.

Ze bleven de eerste zes weken in Corriemungle bij familielid Jan Cornelissen die zich daar al eerder had gevestigd om te kijken of het land iets voor hen was. Hij en Riekie zagen gauw dat er voor een boer genoeg mogelijkheden waren. Er waren grote stukken land door de overheid ontgonnen en daar stonden al huizen op. En Ben was boer. Hij had met zijn broer Harry de landbouwschool in Bemmeloorlopen, ja, bij meester Oude Ophuis. En een Nederlandse boer bleek qua opleiding en kennis ver voor op de Australiërs te liggen.

Melkveebedrijf

Cornelissen zette tijdens de logeerpartij een

De ouders van Harry en Ben: Paul en Anna Janssen.

Booringa farm huis.

advertentie in de krant dat een Nederlandse boer, met de nadruk op Nederlands, werk op een boerderij zocht en daar kwam gauw een reactie op. Cornelissen vertaalde tijdens de sollicitatiebijeenkomst nog een beetje, want Ben sprak wel wat Engels, maar niet veel. Dat wende snel. Hij kon een melkveebedrijf krijgen in Cororooke en kreeg in eerste instantie een derde van de bruto-opbrengst.

Op het bedrijf stond een huis, een melkstal en een schuur. De koeien hadden verder vanwege het klimaat geen stallen nodig, die liepen buiten, behalve tijdens het melken.

Na een paar jaar kon hij zich verbeteren en verhuisde naar Nullaware en nog vijf jaar later naar Princetown met een eigen bedrijf.

Princetown. Helemaal links het bedrijf van hun zoon Paul, in het midden het bedrijf van Ben en Riekie, Booringa farm genaamd en rechtsonder de woning van Theo en Mia Walravens.

Harry Janssen

Intussen was ook broer Harry overgekomen naar Australië met zijn vrouw Ria Schaars en hun twee kinderen. Zij kregen als subsidie per persoon f 100,- en mochten 4 m2 huisraad meenemen. Voor hen echter geen extra leefgeld. Zij kwamen op de makkelijke manier, namelijk per vliegtuig naar Melbourne, maar hebben wel een halfjaar op hun verstuurde huisraad moeten wachten. Ook zij deden eerst Jan Cornelissen aan. Het leek daar wel een kampeervakantie op een boerderij met geitjes en kangoeroes. Jan Cornelissen is later bij een auto-ongeluk omgekomen, maar zijn vrouw, Jo Matthijssen, leeft nog steeds en verblijft tegenwoordig in een soort resort van ouderen.

Net als zijn broer zag Harry het boeren in Australië wel zitten, hoewel hij na de landbouwschool en de dienstplicht (als enige van drie broers want de andere twee kregen vrijstelling met hulp van gemeenteambtenaar Pijnappel) niet als boer gewerkt had. Hij werkte eerst op een fruitbedrijf in Houten en daarna jaren als

broodverkoper bij Roding in Nijmegen.

Harry en Ria Schaars hadden elkaar leren kennen op dansles en daarna kwamen ze elkaar weer tegen toen ze de opleiding middenstandsdiploma deden. Toen sloeg de vonk over. Ze woonden met hun kinderen in de Javastraat in Nijmegen. Ria's ouders dreven café Schaars (De Klok) in Gendt dat van haar oom Jan was en dat daarna verkocht is aan Cas en Joke Kruip.

In 1970 brandde het ouderlijk huis van de familie

Harry en Ria met hun twee dochters Paula (onder) en Annette (op de arm).

Schilderij van het ouderlijk huis aan de Hegsestraat.

Janssen aan de Hegsestraat 22 af, een oud boerderijtje, wat grote indruk maakte. Het jaar daarop vertrokken zij naar down under.

Harry was iets beter voorbereid dan Ben, want hij had zeven jaar Engels gehad. Ook zijn advertentie had succes en hij kreeg een dairy farm – een boerderij met melkkoeien – in Princetown. Harry is altijd een zakenman ge-

Prince Hill farm van Harry en Ria.

weest. In het begin importeerde hij landbouwmachines uit Nederland. Hij kocht steeds grotere melkbedrijven, met uiteindelijk wel 2.000 koeien. Na twintig jaar vertrok hij naar de South East van South Australië naar een bedrijf van 2.000 ha met vleeskoeien en schapen. Dat hoewel hij niks van schapen af wist, maar daar had je het personeel voor. Hij heeft er

meer dan 10 in vaste dienst en als een rondreizend circus komen de schaapscheerders om de zoveel tijd langs om ook op zijn boerderij de 13.000 beesten uit hun jasje te helpen. Backpackers heeft hij ook regelmatig en als ze langer willen blijven dan de 9 toegestane maanden, helpt hij met de papieren voor de verblijfsvergunning. Schapenvlees is overigens in Australië milder van smaak dan hier. Vooral lamsvlees en het vlees van jonge schapen is lekker; dat van de volwassen schapen is goed voor de kebab in de Arabische staten.

Levensomstandigheden

In de regio waar de broers neerstreken waren veel Nederlanders; wel meer dan 20% van de bevolking. Het klimaat is er vergelijkbaar met Spanje en waar hun boerderijen liggen is in de nabije omgeving van alles te vinden: stadjes, supermarkten en niet onbelangrijk, een ziekenhuis. Gelukkig zijn ze beiden en hun familie gezond gebleven en hebben ze dat niet vaak nodig gehad. Als je verzekerd bent voor ziektekosten, dan is er geen wachtlijst. Voor een nieuwe knie, of zelfs twee tegelijk, kun je na een week geholpen worden. De lucht is zuiver, zonder fijnstof. Buren kun je horen als de wind de goede kant op staat en ze zijn er als je ze nodig hebt.

Het is niet zo dat je veel contact hebt met Nederlanders, want vanaf het begin hebben ze zich aan het leven in Australië aangepast. Als ze al Nederlands spreken, en dat doen de ouders nog prima, dan is het onderling, want hun kleinkinderen verstaan het al niet meer. Dat Ben en Harry en hun vrouwen het nog zo goed kunnen, is omdat ze vaak nog vrienden en familie over hebben. Ben en Harry zijn genaturaliseerd, maar Riekie en Ria niet. Vanwege hun bedrijven was het handiger een echte Australiër te worden, maar hun vrouwen hebben de Nederland-

se nationaliteit aangehouden, want je kon nooit weten of dat ooit nodig zou zijn. Maar heimwee hebben zij in ieder geval nooit gehad en volgens hen was het ook geen hard werken wat ze gedaan hebben om het zo goed te krijgen. 'What we can't do today, we can do tomorrow', dus rustig aan. De vrouwen en hun kinderen hebben altijd geholpen zoals met de beesten en de vrouwen ook nog met de boekhouding.

De administratie kent veel minder voorschriften dan in Nederland, maar dat begint jammer genoeg te komen. Je kunt bij hen thuis nog de deur van het slot laten, maar dat is in de steden al anders. Het leven in Australië is goed en de enige hinder die ze af en toe onder vinden is soms een stroomuitval, maar daar heb je een generator voor.

Een keer, enkele jaren terug, was er een bosbrand in het National Park die het huis van Ben naderde, maar die werd op tijd bezworen. 'Enge beesten zijn er natuurlijk wel en ook gevaarlijke slangen, maar als je die niet lastig valt, dan vallen ze jou ook niet lastig. Soms valt er

alleen een sheepdog of kalf aan ten offer als die er nieuwsgierig te dichtbij zijn gekomen en gebeten zijn.'

Langzamerhand komen er in Australië ook meer regels en wordt er ook meer nadruk op duurzaamheid gelegd. Zo staan er steeds meer windmolens en verschijnen er overal zonnepanelen. Harry heeft die al op zijn bedrijf en Ben nog niet. Hun huizen liggen zo'n 320 km van elkaar vandaan en hebben een half uur tijdverschil, maar ze hebben nog bijna iedere week contact, want Harry heeft ook nog een bedrijf bij Ben in de buurt. Ze zien elkaar verder op verjaardagen en hun grote hobby is en blijft kaarten.

Ben heeft zijn bedrijf al overgedaan aan zijn zoon, maar woont er nog naast en geeft op zijn tijd nog hulp of advies. Dat geeft hem en Riekie de gelegenheid om tijdens de zomer

een aantal maanden een appartement aan de kust te betrekken of met de auto erop uit te gaan.

Harry is van zichzelf nog niet zo ver dat hij gaat rentenieren – als dat ooit met zijn karakter zover zou komen. Hij werkt nog te graag en als hij op vakantie gaat, dan is het nooit zo lang. 'Een boer blijft een boer'. Maar een tijdje terug werd op een familiebijeenkomst in Australië gevraagd wie de 50-jarige bruiloft van Ben en Riekie in Nederland mee wilde vieren en toen waren alle

Ben en Rieke toen ze 40 jaar getrouwd waren, met hun zoons, schoondochters en kleinkinderen.

handen meteen de lucht in gegaan en op een enkeling na die wegens verplichtingen echt niet zo lang van huis kon, waren ze allemaal in Gendt aanwezig. Ze hebben daar gezien het programma de tijd van hun leven gehad. Naar het Kersenfeest, Giethoorn, Amsterdam, de veiling, de Vierdaagse en af en toe een broodnodige rustdag. Soms was het hartstikke warm en andere keren wat onder de 20 graden, maar dat was volgens hun even warm als hun winter. Ze ontbeten met kersenkoeken en hebben ook nog een avond riefkoeken gegeten.

Het zal ons benieuwen of ze terug in Australië nu niet af en toe toch heimwee krijgen, maar dan naar Gendt.

Yvonne de Boer en Henk Klaassen

Schutterskoning 2019 Harrie van Moerkerk

Onze koning werd geboren op 23 augustus 1973, de donderdag voor de Gendtse kermis! Zijn vader, Jan van Moerkerk en zijn opa zijn altijd actieve kermisvierders geweest. Zijn opa Piet was zelfs 'dansmeester' in de schutters-

Harrie (links) met ouders Jan en Toos en grote boer Patrick.

tent (een soort van ordebewaker die er op toe zag dat er wel op de juiste wijze en vooral in de juiste richting gedanst werd).

Harrie bezocht de kleuter- en lagere school aan de Schoolstraat. In 1985 ging hij naar de

De ouders van Harrie op hun trouwdag.

brugklas van de SGOB in Bemmelen en behaalde vier jaar later zijn Mavodiploma, waarna hij naar de MTS ging om elektronica te studeren, afgerond met een diploma.

Voor een aardig zakcentje heeft Harrie 7 jaar bij Albert Heijn gewerkt. Voor de dienstplicht werd Harrie op de dinsdag van de Gendtse kermis goedgekeurd; hij is echter voor het vervullen daarvan nooit opgeroepen. In maart 1996 kreeg hij een leuke baan aangeboden voor een project bij de CCV, vooral bekend van de pinautomaten. Na dit project kreeg hij het aanbod om als monteur in de buitendienst te starten. Dit heeft hij 15 jaar lang gedaan,

waarbij hij ook met zijn collega's ervoor zorgde dat ze 24/7 service verleenden. In 2011 is hij teamleider van de buitendienst geworden en zorgt hij dat zijn 32 Field Engineers de klanten goed kunnen helpen.

Vanaf zijn vijfde jaar is voetballen z'n passie. Als echte Batavier doorliep hij alle jeugdcategorieën en heeft hij ook 12 jaar bij de senioren gevoetbald. Verder is hij lang actief geweest in het jeugdbestuur en betrokken bij diverse

Links oma Coenen en rechts opa Piet en oma Anna van Moerkerk.

activiteiten. Nu draait hij nog kantinedienst, fluit wekelijks 1 of 2 wedstrijden en is sinds 2 jaar actief als secretaris in het hoofdbestuur. De goede lezer weet dan ook dat hij al meer dan 40 jaar lid is van deze mooie vereniging.

Renate van de Pol is op 16 april 1974 in Arnhem geboren en komt uit een gezin met 4 kinderen. Haar vader werkte in Arnhem bij de Nederlandse Spoorwegen. Ze hebben altijd in Arnhem-Zuid gewoond en daar heeft ze ook de lagere en middelbare school doorlopen. Daarna heeft ze verschillende opleidingen gedaan, van secretaresse tot toerisme en veel daartussen. Ze kwam uiteindelijk ook bij CCV terecht, waar ze als medewerkster van een technische helpdesk regelmatig een dag met een monteur mee moest, dus ook met Harrie. Van het een kwam het ander...

Intussen werkt ze met veel plezier in de mediatheek van het OBC in Bemmelen. Haar hobby's zijn dan ook lezen, maar ze gaat ook graag wandelen met de hond en houdt van een feestje. Toen Harrie en Renate net een setje waren, werd haar verteld dat ze vrij moest nemen

De ouders van Renate, Ine en Hans van de Pol.

voor de kermis. Renate wist niet wat ze hoorde: vrij nemen om bij de botsautootjes te kijken, onzin!

Tot ze 'haar' eerste Gendtse kermis mee-maakte. Ieder jaar vond ze het leuker worden.

Door de kinderen raakte het echtpaar

betrokken bij de schutterij en zagen zij wat een warme, gezellige vereniging het is. Tel daar het enthousiasme van oud-koningsparen Theo en Monique Campscheur en Niels en Marianne Sparnaaij bij op en ook Harrie en Renate werden stilaan enthousiast. Beide paren maken ook deel uit van een hechte vriendenploeg, die al vanaf de middelbare school bestaat. Verder vieren ze de kermis, kersenfeest maar ook vele andere festiviteiten in Gendt. Sinds afgelopen jaar heeft de groep de naam BMW (Bier, Malibu, Wijn) gekregen. Maar ook in slechte tijden staan ze voor elkaar klaar.

Het was in 2000 dat de vonk tussen Renate en Harrie oversloeg. Ze kenden elkaar toen al een aantal jaar via de gezamenlijke werkgever. Harrie betrok op dat moment net een nieuw appartement aan de Dorpstraat (in het oude pand van Messink) en Renate woonde in Arnhem. Na een vakantie in 2001 besloten ze samen een huis te kopen: het huis op de Langaker 52. Op 26 september 2003 trouwden ze en een jaar later werden ze de trotse ouders van zoon Yorick. In 2007 was ons koningskoppel compleet toen dochter Esmee werd geboren. Toen Yorick 9 jaar was ging hij kijken of de schutterij iets voor hem was en koos hij voor het slagwerk. Een aantal jaren later ging ook Esmee bij de schutterij en koos de saxofon uit. Inmiddels lopen beiden actief mee bij de jeugdband. Yorick is sinds een jaar nu ook tamboer-maitre.

De afgelopen jaren volgen ze door de kinderen Sint Sebastianus intensiever en gaan

ook vaker buiten Gendt naar hun optredens kijken. Harrie had al langer de droom om schutterskoning te worden, en tijdens het koningsjaar van Niels en Marianne werd dit ook steeds vaker gespreksonderwerp in huize Van Moerkerk. De kinderen werden hierbij betrokken. Rond kermis 2018 was de kogel door de kerk en was het voor hen duidelijk dat ze de volgende kermis voor het koningschap zouden gaan. Niet alleen zij maar ook de familie en vrienden gingen hier enthousiast in mee. De voorbereidingen werden gestart en er kwam een heel draaiboek te liggen.

Op 24 augustus 2019 was dan de grote dag, het koning schieten kon beginnen. Spannend was het of er nog andere kandidaten waren. Toen duidelijk was dat Harrie de enige was, schoot hij in 14 schoten de vogel naar beneden. Vier dagen lang hebben ze een gezellig, heel warm, topfeest kunnen vieren. Met een geweldige en volle troon, veel foto's en veel positieve reacties. Wat hebben zij genoten die dagen. Inmiddels zijn ze alweer een aantal maanden verder en zijn ze al een aantal dagen met Sint Sebastianus weg geweest. Mooi om te zien hoe jeugd en volwassenen van 8 tot 65 jaar met elkaar omgaan en samen gaan voor een gezamenlijk doel. Hoogtepunt was het optreden in Londen, waarbij zij als een echte

Het koningspaar Harrie en Renate met hun kinderen Yorick en Esmee en moeder Toos van Moerkerk.

King en Queen met het hele korps en gilde door de straten van de binnenstad van Londen mochten trekken. Voor heel Gendt en miljoenen kijkers 'live' op de Engelse televisie. Beter hebben ze met elkaar Gendt niet op de kaart kunnen zetten.

Willem Rasing

32+33 Peter Hendrik van MOERKERK * Gendt , 10 mei 1830 † Gendt, 14 sep 1897 ∞ 1862 Helena BOSMAN * Bommel, 8 sep 1837 † Gendt, 18 jun 1884	34+35 Gerrit KUSTER * Gendt, 13 okt 1827 † Gendt, 11 mrt 1886 ∞ 1854 Petronella PETERS * Bommel, 13 dec 1835 † Herwen, 8 feb 1908	36+37 Willem JANSEN * Bommel, 29 nov 1842 † Ubbergen, 26 nov 1919 ∞ 1866 Helena VERHEIJEN * Bommel, 2 nov 1844 † Erlecom, 6 feb 1909	38+39 Martinus JOOSTEN * Gendt, 10 sep 1832 † Herwen, 12 mrt 1912 ∞ 1860 Christina DUCKERHOF * Gendt, 29 apr 1837 † Herwen, 25 nov 1911	40+41 Hendrikus COENEN * Oeffelt, 3 mrt 1840 † Oeffelt, 13 jan 1920 ∞ 1870 Hendrina WASSENBERG * Boxmeer, 23 jan 1837 † Oeffelt, 26 okt 1919	42+43 Antoon ARTS * Sambeek, 8 nov 1842 † Oeffelt, 16 okt 1915 ∞ 1868 Catharina van MIL * Oploo, 21 aug 1839 † Basse, 7 dec 1905	44+45 Niet BEKEND	46+47 Niet BEKEND
16 Hermanus van MOERKERK * Gendt, 19 sep 1864 † Gendt, 13 nov 1918 ∞ 20 aug 1888,	17 Maria KUSTER * Gendt, 8 feb 1867 † Gendt, 27 mrt 1932	18 Johannes Wilhelmus JANSEN * Bommel, 7 mei 1872 Nijmegen, 2 nov 1950 ∞ Ubbergen, 18 jan 1898	19 Theodora JOOSTEN *Stijrum* 24 aug 1874 † , ∞ Oeffelt, 15 apr 1907	20 Theodorus COENEN * Oeffelt, 27 jul 1876 † Oeffelt, 25 dec 1947	21 Antonia ARTS * Sambeek, 15 jul 1881 † Oeffelt, 9 jul 1953	22 Peter Johann HANSZEN ∞	23 Petronella Allegonda ARIAN
8 Petrus van MOERKERK * Gendt, 19 mrt 1900 † Beek, 15 nov 1985 ∞	9 Anna Theodora JANSEN *Ooij, 19 dec 1901 † Nijmegen, 18 feb 1988	10 Hendrikus Antonius COENEN * Oeffelt, 22 apr 1908 † Herveld 26 sep 1969 ∞ Pont, 10 jul 1934	11 Anna Maria HANSZEN * Pont De, 13 nov 1909 † Herveld, 4 mrt 1997				
4 Jan van MOERKERK * Gendt, 24 december 1940 † Nijmegen, 30 januari 2017 ∞ Gendt, 26 jun 1970	5 Catharina Francisca COENEN * Megan, 21 januari 1945						
Hendrikus Antonius Theodorus van MOERKERK * Gendt, 23 aug 1973 Schutterskoning 2019—2020 ∞ Bommel							
Yorick Arnhem, Esmee Eilise Arnhem,							

48+49 Peter van de POL * Tiel, 3 aug 1849 † Tiel, 28 jul 1891 ∞ 1877 Antonia MIJDAM * Macharen, 10 mei 1855 † Tiel, 27 sep 1931	50+51 Rijk van VERSEVELD * Lienden, 12 mrt 1848 † Ophemert, 27 dec 1901 ∞ 1867 Catharina HARTEMAN * Lienden, 5 sep 1845 † Wadenhoijen, 23 dec 1919	52+53 Gijsbert van DOESBURG * Tiel, 25 apr 1852 † Tiel, 17 aug 1936 ∞ 1878 Antonia VINK * Tiel, 26 feb 1853 † Tiel, 5 okt 1933	54+55 Louis van ECK * Echteld, 21 dec 1856 † Tiel, 5 jan 1934 ∞ 1882 Maria van ELST * IJzendoorn, 2 mrt 1860 † Tiel, 18 mrt 1931	56+57 Dielis van LOON * Ammerzoden, 10 feb 1849 † Ammerzoden, 19 aug 1917 ∞ 1879 Petronella KRAAIJ * Ammerzoden, 13 nov 1852 † Ammerzoden, 27 jan 1940	58+59 Joost van GEFFEN * Ammerzoden, 31 jul 1844 † Ammerzoden, 10 okt 1921 ∞ 1884 Anna KRAAIJ * Ammerzoden, 16 mrt 1852 † Zaltbommel, 3 okt 1939	60+61 Arie de JONG SAAKES * Eethen, 18 jun 1852 † Eethen, 2 jan 1928 ∞ 1875 Gijsberdina van WIJLEN * Eethen, 13 sep 1849 † Eethen, 21 nov 1918	62+63 Peter van HELDEN * Wijk en Aalburg, 8 jul 1855 † Wijk en Aalburg, 14 jun 1926 ∞ 1889 Adriana NIEUWKOOP * Wijk en Aalburg, 10 jun 1863 † Wijk en Aalburg, 7 jul 1922
24 Martinus van der POL * Tiel, 15 nov 1876 † Breukelen, 26 feb 1958 ∞ Lienden, 8 aug 1903	25 Antonia van VERSEVELD * Lienden, 15 apr 1873 † Breukelen, 9 jan 1964 ∞ Tiel, 24 jul 1903	26 Johannes van DOESBURG * Tiel, 5 mrt 1887 † Tiel, 2 aug 1983 ∞ Echteld, 16 apr 1910	27 Hendrina van ECK * Echteld, 31 jan 1888 † Tiel, 9 feb 1969 ∞ Ammerzoden 30 jul 1914	28 Wouter van LOON * Ammerzoden, 25 okt 1885 † Ammerzoden 5 nov 1980 ∞ Ammerzoden 30 jul 1914	29 Jenneke van GEFFEN * Ammerzoden, 9 mei 1890 † 's-Hertogenbosch, 16 feb 1926 ∞ Genderen, 16 mei 1946	30 Hendrik de JONG SAAKES * Genderen, 3 nov 1883 † Eethen, 11 dec 1967 ∞ Wijk en Aalburg, 16 okt 1919	31 Jenneke van HELDEN * Wijk en Aalburg, 18 okt 1892 † Eethen, 22 apr 1956
12 Martinus Antonie van de POL * Tiel, 29 okt 1911 † Tiel, 26 okt 1996 ∞ Tiel, 24 jul 1937		13 Maria Louisa van DOESBURG * Tiel, 24 jun 1912 † Tiel, 11 mrt 2006 ∞ Genderen, 16 mei 1946		14 Joost van LOON * Ammerzoden, 20 aug 1919 † 's-Hertogenbosch, 4 feb 2004 ∞ Genderen, 16 mei 1946		15 Gijsberdina SAAKES * Genderen, 11 jun 1920 † Ammerzoden, 1 apr 2006	
6 Johannes Antonius Hendrikus van de POL * Tiel, 24 jul 1946 ∞ Ammerzoden, 30 dec 1970				7 Gijsberdina van LOON * Ammerzoden, 16 sep 1950			
3 Renate Joostina Gijsbertdina van de POL * Tiel, 16 apr 1974 Schutterskoningin 2019—2020 26 sep 2003							
1 van MOERKERK 28 okt 2004 van MOERKERK 14 jan 2007							

Roodkepke en de wollef

Now zullie gullie wel dinke: Wâ mottie now wer. Vörgende keer hettie al over de wollef geschreve. Over die geitjes en dassè 'm vör de solo hemme gehouwe mettie stene ien d'n buuk. En now kum tie awèr mè'r wollef aon zette.

Now, dâ zâ'k ollie vörtelle. Dizze wollef is 'n bruur van dien a-ndere. En dizze is ôk 'n barre lillikerd. Lèès mar deur!

Ien't bos lie-p 'n wollef rond te kie-ke. D'r was niks te doewn en hi'j hâ'r 't koud. Djör-rum lie-p tie mette ha-nd ien tes. Hi'j doch aon zien bruur. Die hattie al 'n hele hort nie mèr gezie-n. Ja, d'r wie-r bar over gepraot. Over die'n ouwe geit mettie blage. Dasse zien bruur vör de solo hadde gehouwe. Mar dâ kon tie zwat nie gleuve. Zô'n grote stè-

los hemme gesneje. Daor zouwe ze stene ien hemme gedaon en daornao alles wer hemme dich genàèjd. Dattie toen vörzoop umdâ tie waoter wou drinke en d'r ien was gekloot kon bes wel waor weze. Mar, wâ d'r ôk van waor was, 't leek d'r op dattie zien bruur vör-goed kwiet was.

Mar now hattie eiges barre honger. Pien ien de pens hattie d'r van en alle die-re ware d'r vandeur gegaon toen ze hum zage. Ja. dâ'r 't verrek. Gi'j mo'r ow eige toch niet zomar laote opvrète, of nie dan? Djör-rum hattie barre slechte zin. Niks te vrète en niks te doewn doch tie. Wâ mô'j now mè zô'n bos aster niks te belève vil.

Wâ tie nie wis was dâ ekkes verderop 'n klein djenje lie-p mè'r 'n rood kepke op de

reke kjel mettie lange nègels aon zien zwarte knöke en mettie grote spitse ta-nd ien de moel. Mar 't wie-r gezeid. De geite zouwe bi'j zien bruur toen tie lag te slaope z'n buuk

kop. Dâ kiend gieng naor hör grutmoed die 'n stukske verders ien't bos wônde. Ze gieng ète bringe vör 't ouwe mins. Hör moed hâ nog gezeid dassè rech deur naor grutmoed

mos lope. Dus niks gin bluumkes plukke en rondkie-ke ien't bos. Mâja, dâ ku'j now allemaol wel dinke en zegge, mar as de blage allinig worde gelaote hê'j d'r gin zich mer op. Dan kunne ze doewn en laote wasse wille.

Toen ze daor lie-p en bluumkes gieng plukke hörde ze ienins iemand roe-pe. Dâ was de wollef mar daor hasse ging èrech ien umdâ tie weges de kou goed was aongekleejd. Ze doch, dâ's gewoonweg 'n aordige kjel en djörrum vörtelde ze dassen naor grutmoed gieng um ète te brenge. En toen die kjel zei dâ verdersop de bloeme dikker stonde gleuvde ze dâ drek en gieng ze doarhin.

Dâ hâ de wollef goed bekeke. Now hattie ekkes meer tied um zien lilleke plennekes uut te voewre. Want, doch tie, now gao'k drek naor dâ ouwe mins want dâ djenje is nog wel ekkes druk daor ien die uuthoek van 't bos. Toen tie d'r was dee'j tie nè'r of tie Roodkepke was en djörrum kon tie zomar naor binnen lope. Tja, toen ware alle lampe los en hi'j vrat grutmoed ien ene keer kats op. Zô doch tie, die'n ouwe tai-je hê'k mooi opgeruumd, lao now dâ djenje mar komme en hi'j gieng mette klee van grutmoed aon ien bed ligge. Hi'j dee nè'r of dattie slie-p

Ekkes laoter kwam Roodkepke d'r aon. Toen ze aon de deur rammelde rie-p de wollef mè'r 'n ouwe minse stem: mak gi'j eiges de deur mar los en kom d'r mar ien. Mar doe de deur medeem dich want 't trek as de ju, dâ's weges de wiend. Now dâ deej ze mar dâ hasse netuurlik beter mar kunne laote. Want al drek schrok ze bar van de grote èreme van 't ouwe mins. Ze kon 't nie laote en vroeg: Grutmoed wâ hê'j 'n kwak huier op de èreme en wâ sien ow èreme ienins groot. Hoe kum dâ? Now djenje, dâ'r is d'r vör dâ'k ow bèter kan vas-houwe. Ja, zei Roodkepke, dâ's is nog te begriepe, mar die ore dan? Die dinger hê'k nog nie erder zô groot gezie-n. Now dâ zâ'k ow vörtelle kiend. Umdâ'k slech begin te heure oefen ik zwat d'n hele tien mette ore. Ik blief gewoonweg prebie-re die dinger stik overend te houwe. Dâ schel 'n stuk mè 'r heure. En de oge dan? vroeg Roodkepke. Die lieke mien ôk al grötter. Kiend kiend, gi'j zie'r ôk alles. Mâ 'r 't klok as 'n bus. Now kan'k ow gewoonweg bèter zie-n. Roodkepke snapte d'r gin ene ju mèr van vöral ôk um dassen de moel en de tand van grutmoed ienins zo groot von. Ze doch: hier klok iets nie, en'k lao mien eige nie vör de solo houwe. Mar ze wou toch nog ek-

kes vraoge hoe dâ zat met die grote moel van grutmoed. Djörrum vroeg ze: Zeg grutmoed hoe kum 't dattie moel van ow zô groot is geworden? Gi'j kun ien èen hap wel 'n heel keuje opète. Ja, dâ kan'k gemekkelik, mar ik nim ow, want daor lag 'k gedurend op te broeie. Toen greep tie Roodkepke en vrat hör medeem kats op. Ekkes laoter viel tie ien slaop mé sien dikke pens. As laotste doch tie: Zô now hê'k zwat die'n hele familie opgevrète.

Bute ien't bos lie-p 'n jager, gin streuper, mar 'n echte jager. Hi'j hörde al dâ gesnurk en doch d'r 't ziene van. Grotmoed hê'r awèr aon de jenever gezète, teminse dâ doch tie umdâ tie eiges ôk bar veul lawaai mie-k astie zat was. Mâr zôveul kebaol hattie nog nie duk gehörd en djörrum gieng tie toch mar ekkes binne kie-ke. Toen tie zag dâ de deur van 't huuske los stond en hinneweer foeperde ien de wiend wie-r tie vörzichtig. Kjèkjè doch tie, zoveel jenever kan dâ ouwe mins toch nie hemme gezope? Hi'j kon hör ien bed zien ligge mar umdâ tie die'n vörschrikelikke dikke buuk zag wis tie medeem hoe de vörk aan de steel zat. Dâ was grutmoed nie, nee dâ was die vie-ze vuile wollef. Hi'j sprong d'r drek op af en sneej ien ene keer d'n buuk van 't bees los. Verrek doch tie, now doch'k dattie grutmoed hâ opgevrète mar now zie'k dattie Roodkepke ôk al achter de holle kie-ze hê gedouwd. Mar gelukkig lèèfde ze nog en spronge ze drek uit d'n buuk en zô ver meugelik uut de bjuut van de wollef. Now dink ik zei de jager, dawwe, nè'r as bi'j zien bruur, zien buuk mè stene motte vol laoje en dan daornao smiete wi'j 'm ien de put. En zo hemme ze 't gedaon. Toen alles klaor en schôn was zien ze aon de jenever begonne. Dâ hadde ze wel vördiend. Roodkepke nie netuurlik. Die kreeg 'n glàèske lèvertraon op de goeie afloop.

Tekst: Herman Buurman
Tekening: Wilma Kregting-Schouten

Extra uitgave Ganita mare in april

Om te herdenken dat Gendt in april 1945 bevrijd werd, zal ieder huisgezin in Gendt in april een extra uitgave van de Ganita mare in de bus krijgen. Ook onze leden buiten Gendt zullen die ontvangen.

In deze uitgave komen verhalen te staan van Gendtse mensen die de oorlog aan de lijve ondervonden hebben. Daarvoor zijn er enkele personen geïnterviewd en is hun verhaal door Yvonne de Boer en Henk Klaassen opgetekend. Een aantal Gendtenaren heeft zelf hun persoonlijke verhaal op schrift gesteld. Sommigen op ons verzoek nu, maar er zijn er ook een paar die al tijdens de oorlog bijna dagelijks optekenden wat er gebeurde. Die aantekeningen zijn ooit al aan de kring overgedragen en nu geredigeerd. Een heleboel verhalen zijn nog nooit gepubliceerd of waren alleen in familiekring bekend. Er zijn ook een paar kin-

van meester Dinnissen, toen hoofd van de jongensschool, over die periode aan bod en wordt ook aandacht besteed aan de Gendtse en Duitse oorlogsslachtoffers in Gendt. Want niet alleen in Gendt sloeg de oorlog diepe wonden, ook aan de kant van de aanvallers was er veel leed. De repatriëring van de lijken had bijvoorbeeld nogal wat voeten in de aarde.

Er bestaat een lijst hoeveel in Gendt beschadigd was. Na de oorlog moest een groot deel van Gendt herbouwd worden. Verenigingen, zoals de Vincentius misten hun spullen en probeerden weer wat aan te vullen.

Het wordt een document dat de jeugd op de feiten drukt dat niemand echt een oorlog wint en dat de ouderen weer duidelijk maakt wat allemaal verloren is gegaan, maar wat met moed en doorzettingsvermogen weer leefbaar werd gemaakt.

De door de luchtaanval in 1944 aangerichte verwoesting in de Dorpstraat. Links de schuur van slager Van Driel.

deren, waarvan de ouders al overleden zijn, die nu beschreven hebben wat zij allemaal over die tijd van hun vader of moeder gehoord hebben. Tot slot komen ook de aantekeningen

Door sponsoring van de Steunstichting Gendt/Doornenburg en de gemeente Lingewaard gaat de uitgave ons lukken.

Arm en Rijk in de Genealogie

Verslag lezing 25 november met Anton Neggers

Anton Neggers is jurist en in zijn vrije tijd is hij regionaal historicus en stamboomonderzoeker. Behalve over zijn eigen familie publiceerde hij genealogieën van veel families uit Best en Oirschot. Verder schreef hij over uiteenlopende onderwerpen zoals de het plaatselijk bestuur in de achttiende eeuw, de politieke reformatie en bijvoorbeeld de moord op de drossaard van Oirschot in 1735.

Hij begon zijn lezing 'Arm en Rijk in de genealogie' met wat ooit de rijkste man van Nederland was, Karel V. Ons land bestond begin 16^e eeuw uit 17 provinciën en nadat het laatste puzzelstukje, het hertogdom Gelre toegevoegd was, werd het een beetje een eenheid. Het bestond globaal uit België, Nederland en Luxemburg.

Met gegevens uit deze tijd begon het verhaal van Neggers en voor hij echt aan het genealogische gedeelte van deze avond toe was, haalde hij de Amerikaans historicus Robert Southey (1774-1843) aan met de uitspraak: 'De geschiedenis van een of andere gewone familie, hoe nederig ook, over vijf of zes ge-

neraties volledig vertaald, zou een beter beeld geven van de toestand en de vooruitgang der maatschappij dan de meest doorwrochte verhandeling'. Neggers is geïnteresseerd in de omstandigheden waarin de mensen leefden, in armoede of rijkdom en waarin verschildte het.

Familiearchief

Iemand die geïnteresseerd is in stamboomonderzoek, kan volgens Neggers het beste beginnen met het eigen familiearchief. Zoek naar brieven of andere documenten in het bezit van de familie, voordat ze bij het oud papier belanden. Zeggen deze brieven iets over de familie en zijn er foto's van heel vroeger? Dat is dan weer een bewijs van een zekere welstand. Soms staan op de achterkant ook gegevens geschreven.

Neggers startte in 1973 ook zelf als genealoog met een onderzoek naar zijn eigen familie. Anton is een nakomeling van Sijf Neggers, de smid van Best. Oftewel van Christiaan van

Nr. 1. G. W. Maas Geesteranus en E. Repelius.
Het jaar achttien honderd drie en negentig, den tiensten April

zijn voor ons Ambtenaar van den Burgerlijken Stand der Gemeente Geert, Provincie Gelderland, in het Gemeentehuis, in tegenwoordigheid van 1° Godert Willem Maas Geesteranus, Drossaard van de Staten Generaal, oud twee en vijftig jaren, wonende te Wageningen, die gezegd heeft te zijn oom des bruidegoms; 2° Joséph Kamaas, Kapitein des Artillerie, oud vijf en veertig jaren, wonende te Amsterdam, die gezegd heeft te zijn zwager des bruidegoms; 3° Bernard Louis Repelius, Advocaat des Koninkrijks, oud twee en veertig jaren, wonende te Gravenhage, die gezegd heeft te zijn oom der bruid; 4° Volkerd Repelius, Luitenant der Infanterie, oud vier en twintig jaren, wonende te Zwender, die gezegd heeft te zijn broeder der bruid.

verschenen: ter eenre Godert Willem Maas Geesteranus, van beroep Burgemeester, oud veertig jaren, wonende te Geert, meerderjarige zoon van Pietrus Maas Geesteranus, overleden en van Susanna Leonora Baronsse van Dedem, zondes beroop, wonende te Velst; en ter andere zijde Elisabeth Repelius, zondes beroop, oud twee en twintig jaren, wonende te Almelo, min derjarige dochter van Franciscus Hermannus Repelius en van Sophia Barbara van der Willigen, beiden overleden.

die ons verzocht hebben tot het voltrekken van hun voorgaamen huwelijk over te gaan, daartoe aan ons ter hand stellende: 1° de akte van geboorte

den en twintigsten Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 2° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden April, achttien honderd drie en negentig, te Best, 3° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 4° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 5° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 6° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 7° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 8° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 9° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 10° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 11° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 12° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 13° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 14° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 15° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 16° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 17° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 18° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 19° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam, 20° de doodakte van bruidegoms van Maas Geesteranus, waarmede blijkt dat hij overleden is den vierden Januarij, achttien honderd drie en negentig, te Amsterdam.

Enadellijk nadat en bruidegom en bruid, aan ons, in tegenwoordigheid der bovenvermelde getuigen, hadden verklaard, dat zij elkander aannemen tot echtgenooten, en dat zij getrouwelijk al de plichten zullen vervullen, welke door de wet aan den Huwelijken Staat verbonden zijn, hebben wij Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, in naam der wet verklaard, dat

Godert Willem Maas Geesteranus en Elisabeth Repelius, door den echt zijn vereenigd.

Van al hetwelk wij deze akte hebben opgemaakt, welke wij, na gelane voorlezing, met allen hebben getekend.

G. W. Maas Geesteranus

Huwelijksakte van burgemeester Godert Maas Geesteranus. Uit de titel en functies van de getuigen blijkt dat het mensen van aanzien waren. Verder zijn er uit de akte tal van gegevens af te leiden, zoals overlijdensdata van familieleden

er aan de baar liepen, alles werd nauwkeurig bijgehouden en daar kan men veel info uithalen.

Bij de burgerlijke stand noteerde men ook de beroepen, ongeletterdheid en getuigen. Ongeletterdheid komt meer voor bij de armen. Een zelfstandig beroep duidt op welstand. Ook uit regelmatige verhuizingen is info te halen. Verhuisde men naar een beter pand of verhuisde men uit noodzaak omdat men op zoek moest naar werk? Onwettige kinderen komen vaker voor bij arme mensen. Een ongehuwde vrouw met meerdere kinderen is meestal geen bewijs van welstand.

Dan is er nog informatie te halen uit verenigingen van armenzorg zoals de tafels van de H. Geest (armentafel) en de Diaconie. Armenzorg werd meestal vanuit de kerk geregeld. Bezit werd soms bij testament aan de tafel van de H. Geest nagelaten door een particulier of geestelijke als er verder geen familie was om het aan na te laten. De armen die werkten op die boerderijen moesten de opbrengst afstaan aan de armentafel, zodat het voedsel weer uitgedeeld kon worden aan de behoeftigen. Is er een bid-

waart uit blijkt dat de bruidegom aan zijne verplichting voor de Nationale Mobiliteit voldaan heeft; 4^e Schiedamsche akte, waart uit blijkt, dat de ouders van den bruidegom hunne toestemming tot dat huwelijk geven; 5^e Costeplaat, waart uit blijkt, dat de huwelyksafkondizingen in Sommeldijk als eerste woonplaats van den bruidegom, op de ten dage van vijftien den en twee en twintig den Januarij deses jaars hebben plaats gehad en onverhinderd zijn afgeloopen; 6^e Costeplaat, waart uit blijkt, dat de huwelyksafkondizingen in Soerabaja als woonplaats des bruid, op de genoemde ten dagen hebben plaats gehad en onverhinderd zijn afgeloopen; en is het ons gelukkig, dat gelijke afkondizingen in de gemeente op de voormelde ten dagen in de zenderse stadt hebben plaats gehad, alsmede dat Gradus Geerits voornemt, end nog in vijftig jaren in Maria Catharina Lembeck voornemt, end twee en vijftig jaren, als ouders des bruid, hunne toestemming tot dat huwelijk geven, ten welken einde zij hier tegenwoordig zijn.

Eindelijk nadat de bruidegom en bruid, aan ons, in tegenwoordigheid der bovenvermelde getuigen, hebben verklaard, dat zij elkander aannemen tot echtgenooten, en dat zij getrouwelijk al de plichten zullen vervullen, welke door de wet aan den Huwelijken Staat verboden zijn, hebben wij Ambtenaar van den Burgerlijken Stand, in naam der wet verklaard, dat

Andreas Theodorus Aalkers.

in

Johanna Hendrika Geerits.

door den echt zijn vereenigd.

Van al hetwelk wij deze akte hebben opgemaakt, welke wij, na gedane voorlezing, met allen hebbende getekend.

A. Aalkers
Johanna Hendrika Geerits
H. Feijers
J. E. Kerklaan

De Ambtenaar voortuomde

22

prentje dan is dat vaak een bewijs van rijk en katholiek.

Als beide ouders overleden waren en er niemand voor de kinderen ging zorgen, kwamen ze in een weeshuis terecht. De rentmeesters van die weeshuizen (van die Hollanders, die houden wel van boekhouden) hielden nauwkeurig alles bij, zoals wat ze de min betaalden voor het zogen van het weeskind, wanneer het kind zindelijk werd en er geen luiers meer nodig waren. Wanneer het kind ging lopen en er schoentjes moesten komen. Dat werd allemaal secuur bijgehouden en is een bijzondere bron van informatie. Bij de gegoede stand was dat bijhouden niet nodig en zijn er dus minder gegevens over bekend. *(Weeskinderen van katholieke origine werden in het noorden van Nederland overigens vaak meteen protestants).*

Belastingen

Uit de hoofdgeldlijst kan men ook veel halen. Men kende verschillende hoofdgeldlijsten. Je betaalde voor goederen en als hoofd van het gezin betaalde je voor alle leden van het gezin, de knechten en de meiden. Voor kinderen onder de 16 jaar betaalde men minder dan voor volwassen leden. Ook voor drank die je in bezit had of stookte en dieren die geslacht werden werd belasting betaald. In die tijd was een groot gezin dus geen teken van armoede. Al kende men toen ook al belastingontduiking doordat kinderen bijvoorbeeld jarenlang onder de 16 jaar bleven. Horengeld moest door de boeren betaald worden over het aantal vee met hoorns dat men bezat.

Vestiging en vertrek

Voor 1811 had je een poortersregister. Het poorterschap moest men verwerven. De schepenbank gaf een borgbrief mee als men naar een ander dorp of stad ging verhuizen. Men wist dan in het dorp of de stad waar men naar toe ging dat deze persoon in orde was.

Dan had je nog de attestatie, wanneer iemand naar een ander kerkdorp vertrok. De predikant gaf in dat geval meestal een borgbrief mee dat er betaald werd door de armenzorg als de ingekomen persoon in armoede zou vervallen. De nieuwe kerkgemeente kon anders weigeren deze persoon te accepteren.

Neggers voor het touchscreen scherm van de kring.

Rechterlijk en notarieel

Een akte opmaken ten behoeve van de langstlevende, dat werd toen ook al gedaan. Bij een testament moest alle inventaris worden beschreven, zelfs de kleinste dingen. Neggers had hier voorbeelden van zoals meubels, lakens, servies, couverts of een zilveren lepel voor een tante of de dochter. Bij verkoop van grond of huizen moest verplicht akte worden opgemaakt. Dan was er nog de akte van erfdeling, waaruit men duidelijk kon lezen dat vrouwen toen weinig of geen rechten hadden. Verder is er nog de civiele procedure en de criminele procedure, bijvoorbeeld bij doodslag. Uit procesdossiers is veel op te maken.

Op humorvolle wijze kon Anton ons vertellen hoe je niet alleen op zoek kunt gaan naar namen maar dat de gegevens ons veel meer kunnen vertellen door de manier waarop gegevens genoteerd werden. Als heel uitgebreid genoteerd staat dat deze persoon is geboren, begraven of een huis verkocht heeft, dat was hij iemand van aanzien of in ieder geval iemand met geld of bezittingen. Een arme sloeber kreeg hoogstens twee regeltjes in het betreffende document; de persoon van aanzien minstens vier of meer.

In zijn onderzoek kwam hij vele anekdotes tegen, waarvan hij ons liet genieten.

Het was een interessante en ook leuke lezing. Dat was ook te merken aan het (te kleine) publiek dat heel oplettend luisterde en genoot.

Ria Schouten-de Haan

Het Hulhuizense veer

In het jaarboek *Terugblik* van 2019 dat verkeer en vervoer in de Betuwe als thema heeft, heb ik een artikel geschreven over het *Gentsche Veer*, een van de oudste veren van ons land. Gendtenaren kennen het als ‘het veer van De Beijer’. Hoewel veerbaas Gijs de Beijer de laatste passagiers op 3 december 1965 overzette, werd het veer formeel pas in het voorjaar van 1970 opgeheven. Daarmee kwam een eind aan een dienstverlening die ruim zeven eeuwen geduurd had.

Bij het onderzoek naar het Gentsche Veer vond ik ook materiaal over het andere veer dat Gendt gehad heeft, dat van Hulhuizen of ‘het veer van Cornelissen’. Weliswaar heeft het niet zo’n lange historie als het veer van De Beijer, maar het is toch zeker de moeite waard om er een verhaal over te maken.

Ansichtkaart uit 1915 met daarop het oude veerhuis dat het oorlogsgeweld in 1944 niet overleefd. Het werd in 1947 vervangen door het huidige café-restaurant. (Collectie HKG)

Veerrechten

In ons waterrijke land moesten mensen regelmatig rivieren oversteken. Al in het begin van onze jaartelling bouwden de Romeinen bruggen, maar veel vaker maakten zij – net als de inheemse bewoners – gebruik van doorwaadbare plaatsen of schepen om aan de overkant te komen. In de Middeleeuwen zagen koningen en andere, lagere machthebbers zoals heretogen, graven en plaatselijke heren kans om

geld te verdienen aan het overvaren van personen en goederen. Zij beschouwden zich als bezitters van het veerrecht: alleen zij mochten tegen betaling reizigers met hun goederen overzetten. Zij waren de bezitters van het zgn. stroomregaal. Daaronder vielen o.a. ook het vis- en tolrecht. Meestal exploiteerden ze een veer niet zelf, maar gaven het in leen of verpachtten het aan een veerschipper. Het was wel toegestaan om als particulier met een bootje een rivier over te steken, bijvoorbeeld wanneer je als boer akkerbouwgrond of weiland aan de overzijde had. Alleen, je mocht niemand tegen betaling meenemen. Opmerkelijk is dat na de Franse tijd, in Nederland van 1795 tot 1813, het veerrecht bleef bestaan. Opmerkelijk, want het was een heerlijk recht, rechten waaraan de Franse Revolutie nou juist een eind maakte. De omschrijving ‘heerlijk

recht’ verdween in de negentiende eeuw. Het is tot op de dag van vandaag – net als windvang, het jacht-, kooi- en visrecht – een oud zakelijk recht. Eisen waaraan een veer moest voldoen werden op papier gezet. Een veerboot moest veilige zitplaatsen hebben. Het personeel diende bekwaam te zijn. De tarieven – waarvan niet mocht worden afgeweken – moesten duidelijk zichtbaar op een bord aan de oever te lezen zijn. Er moest een bel zijn waarmee passagiers de schipper konden laten weten dat ze overgezet wilden worden.

Het Hulhuizense veer

In *De Gelderlander* van 1 juni 1988 stond een artikel met als kop *Schippers maakten in café plaats voor biljarters*. Het artikel gaat over café Concordia van Hendrik Cornelissen aan de Waaldijk. Aanleiding voor het interview met Cornelissen was het feit dat zijn grootvader, ook een Hendrik Cornelissen, op 19 sep-

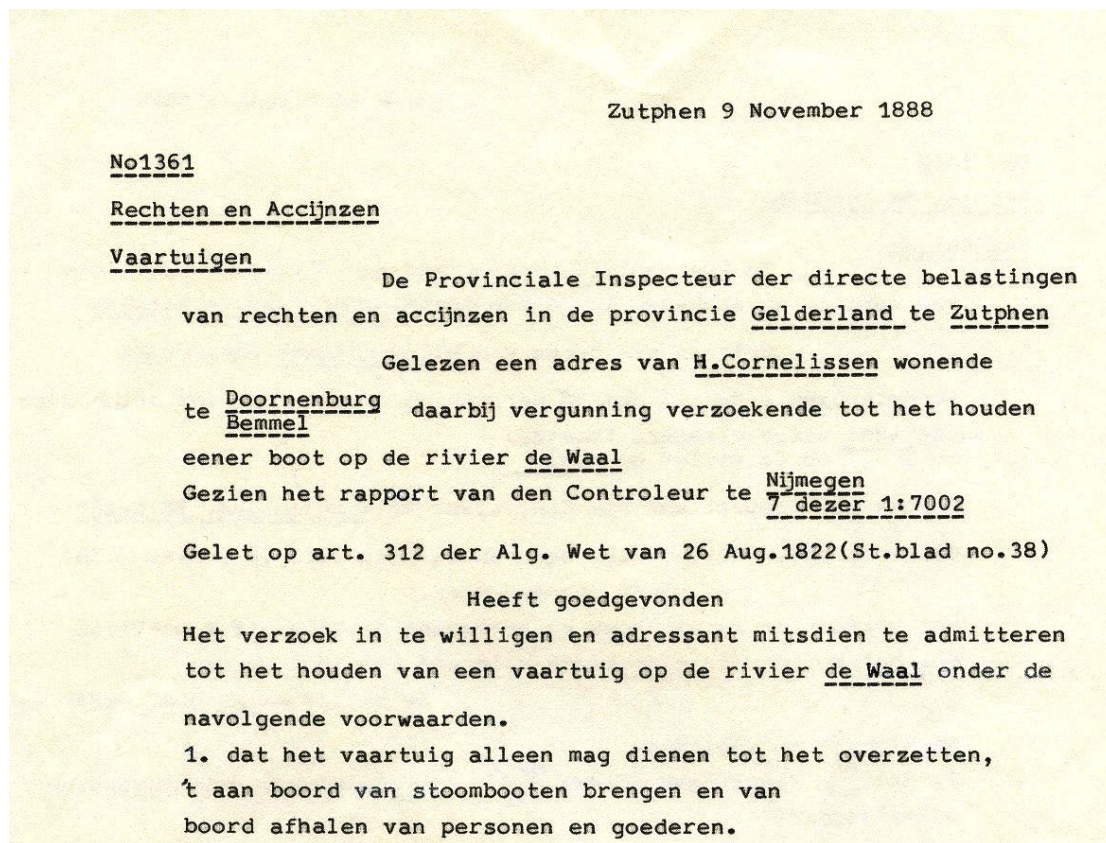
tember 1888 het pand dat toen De Steenen Trap heette voor f 5.496, – kocht van Theodorus Wegh. Hendrik veranderde de naam van de herberg in Concordia, de Romeinse godin van de eenheid. Het in 1879 verrezen gebouw werd in 1944 door oorlogsgeweld verwoest. In 1947 nam de familie Cornelissen het bestaande veerhuis in gebruik. Na opheffing van het veer verloor het uiteraard de functie als veerhuis en werd het als café uitgebaat.

Toen Hendrik Cornelissen op 9 november 1888 de vergunning kreeg om een veer te beginnen tussen Hulhuizen en Kekerdome, werd het dringen op de Waal. Zijn veer was het vijfde op het stukje Waal – amper vijftien kilometer – tussen de Kop van Pannerden en de gierpont in Nijmegen, allemaal voetveren. Stroomopwaarts van Hulhuizen voer het zgn. Millingseveer van de Kop van Pannerden op Millingen en het veer van Banning van Den Holen Oever ook op Millingen. Stroomafwaarts waren er het Gentsche en het Groenlandsche voetveer. Het eerste kennen de meeste Gendtenaren als het veer van De Beijer, maar in 1888 was Hendrikus Lippes eigenaar en veerman. Het tweede onderhield de verbinding tussen Bommel en Ooij. Dit was van de

vijf voetveren het enige rijksveer; de andere vier waren in particuliere handen. Zij moesten uiteraard wel voldoen aan de (veiligheids) voorschriften die de provincie – in samenspraak met Rijkswaterstaat – uitgevaardigd had. Ieder jaar moesten B en W van de gemeente waarin het veer gevestigd was, hierover verslag uitbrengen aan Gedeputeerde Staten. Alleen van het Gentsche en het Groenlandsche Veer kan gezegd worden dat ze een min of meer regionale functie hadden. Ze waren van enig belang voor de verbinding met Nijmegen. Tot de opening van de Waalbrug in 1936 waren zij, en natuurlijk de veel vaker gebruikte gierpont tussen Lent en Nijmegen, de enige manier om de oude keizerstad te bereiken vanuit de Betuwe. De drie andere voetveren, dus inclusief het nieuwe in Hulhuizen, vervoerden voornamelijk werknemers – arbeiders zei men toen – van steenfabrieken en scheepswerven langs de Waal. (Zelfs Angeren had een voetveer met Loo, dat voer tussen de steenfabrieken Scherpekamp en Loowaard.)

Vergunning

Opmerkelijk is dat in de vergunning die Hendrik Cornelissen in 1888 kreeg nergens het

Fragment van de vergunning die Hendrik Cornelissen van de Provinciaal Inspecteur der Belastingen in 1888 kreeg. (Collectie Henk Klaassen)

woord veer, veerboot of pont voorkomt. De Provinciale Inspecteur der Directe Belastingen van Rechten en Accijnzen sprak over *'het houden van een vaartuig op de Waal'*. Het vaartuig mocht *'alleen dienen tot het overzetten, 't aan boord van stoomboten brengen en van boord halen van personen en goederen'*. Alleen, de wet waarop de inspecteur de vergunning baseerde, ging helemaal niet over veren. Het was een wet uit 1822 over het heffen van belasting op goederen die over rivieren vervoerd werden. Het woord overzetten betekent niet transporteren van de ene kant van de Waal naar de andere kant, maar van en naar stoomboten. Dat geldt ook voor de verwijzing naar artikel 312 van de wet: die ging niet over veerbootjes, maar over scheepjes die mogelijk voor smokkel met Duitsland gebruikt konden worden.

Dat er in de eerste jaren formeel geen sprake was van een echt veer kan ook geconcludeerd worden uit het *Algemeen Register van de Veeren des Rijks* uit 1913 en 1917. Daarin komt

begin van de jaren twintig van de vorige eeuw Hulhuizen een 'echt' veer. Daarover later meer.

Hoe Hendrik zijn aanvraag voor een vergunning geformuleerd heeft is onduidelijk. Was het voor een veer of had hij de bedoeling wat vager omschreven? Dat document ontbreekt in de archieven van Arnhem en Nijmegen. Het kan best zijn dat hij alleen toestemming gevraagd heeft om goederen van en naar stoomboten te brengen. Hulhuizen was een belangrijke plaats in de riviervisserij. Vandaaruit werden vooral zalmen verscheept naar binnen- en buitenlandse havens. Mogelijk heeft Hendrik de formulering *'het overzetten (...) van personen en goederen'* gezien als toestemming om een veer te beginnen. Of heeft inspecteur hem willen matsen met zo'n vage omschrijving die de deur opende naar de exploitatie van een overzetveer?

Het werd druk in het haventje van Cornelissen, want Hendrik pakte de zaken voortvarend

aan. Op de laatste dag van 1888 kreeg hij toestemming om met acht vliegers (boten) op zalm te vissen op de Waal. Voorwaarde was dat hij de vliegers wanneer ze niet gebruikt werden, op een vaste plek moest vastleggen met ijzeren kettingen een sloten. De vliegers mocht hij alleen gebruiken om te vissen. De oude herberg De Steenen Trap werd veerhuis. Concordia werd een losplaats voor goederen die Gendt als bestemming hadden. Zo werden er verschillende graansoorten en kolen aangevoerd voor de Boerenbond. Bovendien begon Hendrik een zanden grindhandel. Of er nu wel of niet sprake was van een officieel veer was voor de praktijk niet zo belangrijk. 'Hulhuizen' functioneerde als zodanig.

Nummer in het Register.	N A A M van het V E E R.	N A A M van de Gemeente waarender het veer is gelegen.	Aan wien het veer toebehoort.	Middelen van vervoer.	Er kunnen tegelijk worden overgebracht:							Gemiddelde tijd voor de overvaart benodigd (in minuten).	TOELICHTINGEN.
					alleen personen.	alleen paarden met geleiders.	één paard en geleider.	twee paarden en geleider.	vier paarden en geleider.	acht paarden en geleider.	overvoeren van goederen met mullers.		
(1).	(2).	(3).	(4).	(5).	(6).	(7).	(8).	(9).	(10).	(11).	(12).	(13).	
A. DE WAAL.													
				e. De	Waal								
194	Voerboot bij Millingen (op Doorsnburg)	Millingen (Prov. Gelderland) en Bommel (Prov. Gelderland)	Particulier	één zeilboot twee roeibooten, ieder:	15	—	—	—	—	—	15		
					8	—	—	—	—	—	15		
195	Voerboot bij Doorsnburg (op Millingen)	Bommel (Prov. Gelderland) en Millingen (Prov. Gelderland)	Particulier	vier zeilbooten, ieder:	10	—	—	—	—	—	10		
				twee roeibooten, ieder:	10	—	—	—	—	—	10		
				één zeilpont	40	10	—	—	—	—	10		
196	Geutsche Voerboot (op Ooij)	Gent (Prov. Gelderland) en Ubergen (Prov. Gelderland)	Particulier	twee roeibooten, ieder:	8	—	—	—	—	—	10		
197	Groenlandsche Voerboot (van Ooij op Bommel)	Ubergen (Prov. Gelderland) en Bommel (Prov. Gelderland)	Rijksveer	drie roeibooten, ieder:	15	—	—	—	—	—	8		
				één roeiboot	5	—	—	—	—	—	8		
198	Nijmeegsche Veer	Elst (Prov. Gelderland) en Nijmegen (Prov. Gelderland)	Gemeente Nijmegen	één groote gierbrug één kleine gierbrug één zeilpont drie vliegers, ieder:	650	100	14	9	4	4	4		Lang 11.00 M. breed 11.00 M.
					200	40	4	3	2	2	3		— 11.00 M. — 1.00 M.
					40	12	3	2	1	1	4		— 11.00 M. — 1.00 M.
					25	—	—	—	—	—	4		*) Groter overgaren.

Dit is een bladzijde uit het *Algemeen Register van de Veeren des Rijks* uit 1913. Het veer van Hulhuizen komt daarin niet voor. Opmerkelijk is dat het veer bij Den Holen Oever naast vier zeilboten en twee roeiboten de beschikking had over een zeilpont. Daarop mocht Banning veertig personen of tien paarden met begeleiders overvaren. (Gelders Archief)

het Hulhuizense veer niet voor. Dat verklaart waarschijnlijk ook dat het veer niet staat ingetekend op de topografische kaarten van 1903 en 1920. Het veer vinden we voor het eerst op de kaart van 1928. Waarschijnlijk werd in het

renbond. Bovendien begon Hendrik een zanden grindhandel.

Of er nu wel of niet sprake was van een officieel veer was voor de praktijk niet zo belangrijk. 'Hulhuizen' functioneerde als zodanig.

In de loop der jaren was het waarschuwingssysteem van ijzeren staf en velg vervangen door een misthoorn. Volgens de voorschriften moest dat een bel zijn. Ondanks een brief van burgemeester Crevels in 1939 dat niet zoveel mensen het veer gebruikten en de misthoorn prima beviel, moest die bel er van Gedeputeerde Staten toch komen. Dat GS streng waren, was even daarvoor al duidelijk geworden. Zij zegden Jan Cornelissen de wacht aan in een brief van 12 januari 1938. Cornelissen had niet voldaan aan de aanwijzingen die hij het jaar daarvoor had gekregen. Hij kreeg tot 1 februari respijt om daaraan te voldoen. Hij moest op beide oevers een bord plaatsen waarop duidelijk de dienstregeling stond plus de tarieven. Op de binnenkant van beide boten diende hij in witte letters te naam van het veer te (laten) schilderen. Hij moest zorgen dat er in het veerhuis een boek lag waarin met inkt klachten genoteerd konden worden. Met inkt en niet met potlood; anders zou de veerbaas ze uit kunnen gummen. Tot slot, bij de volgende

inspectie van de ijzeren roeiboten moesten die schoongemaakt en niet geschilderd op het droge liggen. Niet geschilderd om te voorkomen dat roestplekken of andere ongerechtigheden weggewerkt werden.

[illegible]

27

ter lang (15 personen) en één van 5,1 meter voor 10 personen. Als bijzonderheid staat genoteerd dat militairen niet gratis overgezet worden. Als ze niet wilden betalen kon de veerman ze gewoon op de wal laten staan. De opmerking over de militairen heeft waar-

schijnlijk te maken met de samensteller van het register. Dat was nl. een taak van het Ministerie van Oorlog. Iedere vier jaar maakte dit departement een overzicht van alle Nederlandse veren. Het was natuurlijk van belang dat de legerleiding wist welke veren in tijd

van gevaar beschikbaar waren voor de eigen troepen of juist uit de vaart moesten voor de vijand ze gebruikte.

Na de Tweede Wereldoorlog nam Jan een 8-pk-motorboot in gebruik die twintig passagiers kon vervoeren.

De familie Cornelissen

In 1891 trouwde de toen veertigjarige Hendrik (1851-1918) met Hendrika Milder (1869-?) uit Hulhuizen. Het echtpaar kreeg elf kinderen. Zoon Jan (1895-1978) volgde vader Hendrik – na de dood van zijn moeder – in

Spelevaren met ingekwartierde soldaten. (Collectie fam. Cornelissen)

Het gezin van Jan Cornelissen en Marie Bosman. (Collectie fam. Cornelissen)

1938 als veereigenaar op. Jan trad in 1927 in het huwelijk met Marie Bosman (1900-2001) uit het Galgendaal. Zij kregen ook elf kin-

Jan Cornelissen sr. wacht op klanten. (Collectie fam. Cornelissen)

deren waarvan er twee zonen delen van het familiebedrijf overnamen. Jan jr. (1935) trouwde met Gerarda Rasing (1931). Hij nam het veer over en continueerde dat tot 1972. Hendrik (1928-2007) die in het huwelijk trad met Rieka Derksen (1933-2004) volgde zijn vader op in het veerhuis en de zand- en grindhandel. Hun zoon Hans (1959) drijft nu met Ingrid Hendriks het café. Samen met zijn broer Harrie (1966) bouwen en verhuren ze plezierjachten. De derde zoon van Jan Cornelissen, Gerus (1937-2010) begon in 1964 met zijn vrouw Thea Derksen (1937) camping Waalstrand. Hun zoon Roger (1967) beheert anno 2020 met Anciëlla Tap dit bedrijf.

In 1988 en 2013 vierde de familie Cornelissen resp. het 100- en 125-jarig bestaan van hun verschillende bedrijven. Het voetveer kon niet meevieren. In 1972 had Jan Cornelissen jr. de laatste reizigers de Waal overgezet.

Jan Cornelissen jr. met op de boot ditmaal een scooter. (Collectie fam. Cornelissen)

Een bijna-ramp

Begin februari 1959 schreven dertien Gendtse steenfabrieksarbeiders een brief naar *De Gelderlander*. De krant publiceerde het schrijven in *Meneer de redacteur* zoals de rubriek waarin de ingezonden brieven gepubliceerd werden toentertijd heette. Wat

Meneer de redacteur

Ongeluk en geluk

Op dinsdagavond 27 januari l.l. werden wij, 13 arbeiders van de Steenfabriek Klaverland, om 16.45 uur door een veerbaas gehaald om naar Hulhuizen overgezet te worden. Het was op dat tijdstip een dichte mist, en het zicht was dus vooral op het water zeer slecht. Een kompas was er niet aan boord. Ruim een uur hebben wij op het water gedobberd zonder dat de schipper of wij wisten waar we ons bevonden. Opeens hoorden wij een misthoorn van een schip, en even later werden wij aangevaren door de sleepboot Ckaldia van de fa. van Ommeren uit Rotterdam. Doordat deze boot het anker zgn. onklaar had hangen was het mogelijk dat onze boot niet zonk maar op het anker bleef hangen. Wij zaten dwars voor het opvarende schip. Dank zij het optreden van de bemanning van de Ckaldia konden wij via de ankerketting uit onze benarde positie bevrijd worden, en met een kop koffie op verhaal komen.

We hoorden toen ook waar we ons bevonden, en dat bleek tegenover de Zandberg te zijn verschillende kilometers lager. De bemanning van de Ckaldia was tevens zo vriendelijk ons op de plaats van bestemming af te zetten. Onnodig te zeggen wat voor angst onze vrouwen in die tussentijd uitgestaan hebben, over die van ons zelf willen we dan maar niet praten. Met iets minder geluk waren hier 14 mensen verdronken.

Onze vraag is nu deze. Wordt het hier geen tijd dat de bevoegde instanties deze veren eens grondig nazien, of het wel verantwoord is in zware mist te varen zonder kompas of ander oriëntatiemiddel.

Er is niet altijd een anker en een wakkere bemanning om je te redden.

Gendt   DE DERTIEN GEREDDEN

bracht hen (of hun penvoerder) daartoe? Onder het kopje *Ongeluk en geluk* verhaalden zij wat hen overkomen was op dinsdagavond 27 januari. Rond 17.45 uur werden zij opgehaald bij steenfabriek Klaverland om naar Gendt gebracht te worden. Het was dichte mist; het zicht was dus slecht en het begon al te donkeren. Uit later onderzoek bleek dat er geen kompas aan boord was en dat de misthoorn niet werkte. In de mist raakte de veerman de koers kwijt en dreef de boot stroomafwaarts. Rond 17.30 uur volgde een aanvaring. Een sleepboot van de firma Van Ommen voer met twee slepen, de Actania en de Scaldia, richting Duitsland. Op de radar van de sleepboot had de stuurman wel een zwalkend scheepje gezien, maar een aanvaring bleek niet te voorkomen. Het veerbootje raakte de Actania en bleef daarna aan het anker van de Scaldia hangen, waardoor het niet zonk. Een paar arbeiders klommen via de ankerketting omhoog en de anderen konden gebruik maken van een door de bemanning toegestoken ladder. Bij de Vahali werden de hevig geschrokken steenfabrieksarbeiders, na met een kop koffie aan boord van de Scaldia de eerste emoties weggeslikt te hebben, op Gendtse bodem gezet. Waar was de veerboot op de sleep gebotst? Ter hoogte van steenfa-

briek de Zandberg, een kleine drie kilometer van Klaverland.

Uiteraard had deze bijna-ramp gevolgen. Om allerlei gedoe met de provincie en Rijkswaterstaat voor te zijn, kwam er een nieuwe boot met dieselmotor – 7.60 m lang en 2.40 m breed – die op 15 maart 1959 werd goedgekeurd. Er mochten vijftien personen mee vervoerd worden. Een fiets telde mee als een passagier. Toch was hiermee de kous niet helemaal af. Op 27 november 1959 – ambtelijke molens maalden ook toen al langzaam – viel er een brief van de provincie in de bus van Waaldijk 23. De Commissie Binnenvaartrampenwet had geconcludeerd dat de uitrusting van de boot niet in orde was geweest. De provincie twijfelde aan de bekwaamheid van Jan als veerman. GS raadden hem aan dat, om zijn vergunning niet te verliezen, het beter was *'het varen over te laten aan een geschikter persoon'*. Jans toch wat ongeloofwaardige tegensputteren dat het veer vooral bedoeld was voor fabrieksarbeiders was door B en W van de gemeente Gendt al op 2 juni 1959 de grond ingeboord. In een brief aan GS schreven ze dat het veer zeker niet alleen voor fabrieksarbeiders bedoeld was.

Bij hoogwater was het veer meestal uit de vaart. Rechts nog de oude schuur en een zandtrechter. (Collectie fam. Cornelissen)

Marie Cornelissen-Bosman te midden van haar gezin. (Collectie fam. Cornelissen)

Het einde

Gedeputeerde Staten hielden woord met de waarschuwing dat ambtenaren het veer extra in de gaten zouden houden. Ze gingen nu wel heel formeel te werk. Ondanks het feit dat de nieuwe boot in maart 1959 goedgekeurd was, bleek op 10 februari 1960 dat de kisten met veiligheidsmateriaal te klein waren. Ze zullen toch niet binnen een jaar gekrompen zijn? Op 20 juni 1961 bleek bij een inspectie alles voor elkaar, maar het volgende jaar, op 28 augustus 1962 waren er weer de nodige aanmerkingen. Er was maar één veiligheidskist die niet open te krijgen was en de brandblusser kon alleen na wrikken uit de houder gehaald worden. Het ankertouw was ondeugdelijk en het anker zelf was te licht. Ook gekrompen?

Tot 1969 ontbreken de bronnen. Maar toen, op 14 augustus van dat jaar, kreeg Jan Cornelissen jr. een brief die het eind inluidde van negentig jaar Hulhuizens voetveer. Het veer was onvoldoende onderhouden; bijna alle veiligheidsmateriaal ontbrak. Het vaartuig was naar inrichting en formaat niet geschikt als voetveer. Wilde Cornelissen zijn bedrijf continueren dan moest hij nieuw materiaal aanschaffen dat aan alle eisen voldeed. Rijkswaterstaat verbood het gebruik van de huidige boot.

Een nieuwe veerboot is er niet gekomen. Blijkbaar mocht er toch gevaren worden, uit-

sluitend om arbeiders over te zetten. Volgens Jos Banning gebeurde dat twee keer per dag (brengen en halen). In 1972 kwam ook daaraan een eind.

Dat Jan Cornelissen jr. stopte met de veerdienst lag niet alleen aan het feit dat zijn onderneming na het drama van 1959 onder een vergrootglas lag bij de provincie en Rijkswaterstaat. Verkeer en vervoer ondergingen in de jaren zestig een enorme verandering. Ouderen kregen de beschikking over een auto, de jeugd kon zich een brommer permitteren. Onze oud-penningmeester Harrie Scholten werkte op de scheepswerf van Bodewes in Millingen. Vanuit zijn huis naar zijn werk was het ongeveer dertig kilometer; goed te doen met een

auto. Door sanering en automatisering van de steenfabrieken waren daar steeds minder mensen nodig. Bovendien werd het scheepvaartverkeer op de Waal steeds drukker en de schepen werden groter. Het was met relatief kleine veerbootjes steeds gevaarlijker de rivier over te steken. Een duwboot met twee keer twee bakken van de meest voorkomende klasse (Europa II) is ruim 150 m lang en 23 m breed en heeft een diepgang van 3,5 m. Samen met een 25 meter lange duwboot gaat het dan om een totale lengte van 200 m. De waterverplaatsing van zo'n kolos is zo'n 15.000 kuub. Dan kun je maar beter uit de buurt blijven met een klein bootje.

Een nieuwe start

Ondanks de hierboven geschetste ontwikkelingen die nadelig waren voor de voetveren, was er vanaf de jaren zestig een tegengestelde beweging. Toeristische organisaties zagen wel iets in deze kleine veren. Het waren prachtige schakels in wandel- en fietsroutes. De Nijmeegse VVV drong er in 1964 bij de gemeente Gendt op aan het andere Gendtse voetveer, dat van De Beijer, financieel te steunen, omdat er een prachtige fietstocht door de Ooijpolder en de Over-Betuwe te maken was. Het kwam er toen niet van. Maar de roep om behoud of herstel van de kleine veren bleef. In 1982 zag de Vereniging Vrienden van de Voetveren het levenslicht.

In 1996 kon er vanaf de camping Waalstrand weer overgevaaren worden. Nu niet naar steenfabriek Klaverland, maar naar de Millingerwaard. Niet geëxploiteerd door een lid van de familie Cornelissen, maar door Bruno Kievits. Met zijn *Halve Maan* stak hij vanaf het oude veerhuis Concordia de Waal over, voer een stukje stroomopwaarts langs de zuidelijke oever om tien minuten later aan te leggen bij het Colenbranderbos. Tien jaar

De Halve Maan vaart tussen Den Holen Oever en de Millingerwaard. (Collectie Henk Klaassen)

lang was dit de route. In 2003 kon de Halve Maan vanwege de lage waterstand niet aanleggen bij Concordia. Toen dat in 2004 weer dreigde, zocht Kievits een alternatief. Dat vond hij bij Den Holen Oever. Vanaf 2006 is dat de aanlegplaats voor het fiets- en voetveer. De Halve Maan: een herleving van twee oude veren; dat van Cornelissen en dat van Banning.

Bronnen en literatuur

Gelders Archief, Arnhem, Gedeputeerde Staten 1814-1950, toegang 0039, inv.nrs. 11743, 11785, 11792, 11794, 11798, 11800 en 11805.

Regionaal Archief Nijmegen, Archief Lingewaard (Gendt), toegang 1292, inv.nr. 2883. Documentatie Hist. Kring Gente, verzamelband *Veren*.

De Boer-Ravestein, Yvonne, 'Schipper mag ik overvaren?' In; *Ganita mare*, jrg. 18 (2011), nr. 1, 13-20.

Klaassen, Henk, 'Herbergen, bierhuizen, bars en café's.' In: *Ganita mare*, jrg. 21(2014), nr. 1, 27-34.

Visser, Geert, '*Het Gentsche Veer*'. In: *Terugblik*, Opheusden 2019

Geert Visser

Welkom nieuwe leden

Uit Gendt, tenzij anders vermeld:

Dhr. J. Jansen
Dhr. K. Basten
Dhr. E. van Alst
Dhr. J. Kregting, Bommel
Dhr. D. v.d. Brink
Dhr. G. Raaijmakers
Dhr. H. Artz, Molenhoek
Mevr. I. Kerkman, Haalderen
Dhr. J.R.L.M. Meurs
Mevr. P. Kuster
Dhr. G.L.J. Hooijman, Asten
Dhr. en mevr. A. en M. Kregting
Dhr. A. van den Dam
Mevr. C. Arentz-Grob

Wij hebben nu 930 leden!

Aanwinsten Ontvangen van:

Corrie Driessen, drie foto's kerkkoor
Bart Raaijmakers, protestants kerkje
 avondmaalzilver
Mevr. Juffermans-Jansen, eigendomsakte pand Dorpstraat/Leemstraat
Wim Evers, aantal bidprentjes en vergunning 1945 om naar Gendt terug te keren
Sjaak Kregting, drie historische boeken
Ireen Kerkman, boekje herdenking 75 jaar bevrijding fam. Kerkman
HKBommel, boek Bommel in Beeld
Fam. Weghorst, documentatie over pater Harry Weghorst en receptenboekje
HKMidden-Betuwe, boekje Water en Vuur 1944-1945

Overleden

Wegens **overlijden** hebben wij afscheid moeten nemen van ons (familie)lid:

Jan (Johannes Gerardus) Derksen

Echtgenoot van Johanna Maria Meijer

Geboren

Overleden op 10 april 2019

Wim (Wilhelmus Hendrikus Jacobus)

Otemann

Echtgenoot van Riet van Weijenberg

Geboren op 15 oktober 1931

Overleden op 14 juli 2019

Wim Visser,

Geboren op 16 maart 1953

Overleden op 7 oktober 2019

Wiely Derksen,

Partner van Catharien Jacobs

Geboren 22 februari 1934

Overleden op 28 oktober 2019

Hans Kersen,

Echtgenoot van Annie Driessen

Geboren op 31 december 1942

Overleden in november 2019

Wim Wennekes,

Echtgenote Julia Straatman

Geboren 17 november 1939

Overleden 22 oktober 2019

Bart Wiecherink,

Echtgenoot van Gonny Hulsman

Geboren 28 juli 1938

Overleden op 17 november 2019

Chris van Harn,

Echtgenoot van Ingrid Schnitzler

Geboren op 7 augustus 1951

Overleden op 18 november 2019

Henk Hendriks,

Echtgenoot van Annie Kersten

Geboren 12 april 1935

Overleden 30 november 2019

Overleden

Riet Bolder-van Heck,

Echtgenote van Nico Bolder

Geboren 30 augustus 1943

Overleden op 12 december 2019

Diny Louwes-Bossmann,

Weduwe van Henk Louwes

Geboren 18 juli 1932

Overleden op 13 december 2019

Jos van Moerkerk,

Weduwnaar van Bets van Merm

Geboren 30 december 1934

Overleden op 18 december 2019

Truus Huting-Neijenhuis,

Echtgenote van Jan Huting

Geboren 18 augustus 1949

Overleden op 19 december 2019

Theo Milder,

Echtgenoot van Annie Milder

Geboren op 22 september 1948

Overleden op 11 januari 2020

Grada (Elisabeth) Langen-Nissen,

Weduwe van Petrus Langen

Geboren op 3 oktober 1919

Overleden op 14 januari 2020

Wij hopen dat de naasten en vrienden veel troost en steun krijgen van hun omgeving.

Zoals u kunt zien, zijn er de laatste tijd bijzonder veel leden overleden. Zo'n aantal is zelden eerder voorgekomen. Soms hebben we kennis van een overlijden, maar hebben we geen verdere gegevens. Wij willen daarom nabestaanden vragen om vaker data etc. aan ons door te geven.

Dankzij de aanmeldingen de afgelopen periode bleef het ledenbestand vrijwel op hetzelfde niveau.

Bemmels oorlogsboek

Adi van Oijen vroeg zich al jaren af: wie waren de mensen op het oorlogsge-
denkteken? Ze wilde de dorpsgenoten
in de gemeente Bemmel die door oor-
logsgeweld om het leven waren geko-
men een gezicht geven door hun ver-
haal op te schrijven. Dus ging zij in ge-
sprek met nabestaanden en zocht ze
informatie in archieven en boeken.

Het heeft geleid tot 20 verhalen die een
beeld schetsen bij de namen die op het
Bemmelse oorlogsmonument staan.
Om de verhalen in perspectief te zetten
heeft Pierre Cuypers de historische ach-
tergronden beschreven. Het boek is
vanaf november 2019 te koop voor
€ 7,50 bij de boekhandels in Bemmel
en op de site van Streekmuseum Linge-
waard: www.streekmuseumlingewaard.nl

Bestuur Historische Kring Gente

Voorzitter: **Willem Rasing,**
Bernhardstraat 22, 6691 ZM GENDT,
tel. 0481 424546

Secretaris **Yvonne de Boer-**
Ravestein,
Waterwolf 31, 6681 TH BEMMEL,
tel. 0481 422400

Penningmeester: **Geert Witjes,**
De Haspel 9, 6691 PP GENDT,
tel. 0481 422851

Foto- en knipselarchief: **Riet Berends-**
Peters,
Baron van Gendtlaan 7, 6691 ZH GENDT,
tel. 0481 422471

Tweede Wereldoorlog en Politionele Acties
Nederlands-Indië: **Robert Braam,**
E-mail: Rmabraam@gmail.com

Genealogie en ledenadm.: **Mia Gerrits-**
Bouwman,
Steenakker 11, 6691 DM GENDT,
tel. 0481 423543

Geografie (en archeologie): **Gerard Janssen,**
Klappenburgstraat 1 J, 6681 XN BEMMEL,
tel. 0481 431324

Presentaties: **Henk Klaassen,**
v.d. Duyn van Maasdamstr. 8, 6691 CT GENDT,
tel. 0481 424253

Jaarprogramma: **Ria Schouten-**
de Haan,
't Hof 10, 6691 HK GENDT,
tel. 0481 422781

Ons lidmaatschap loopt van januari t/m december.
Het lidmaatschap van de kring kost al jarenlang
€ 15,- en samen met het themaboek Terugblik
€ 22,-.

Met een cadeauabonnement maakt u iemand voor
€ 15,- voor een heel jaar lid. Het abonnement
stopt vanzelf weer op 1 januari.

Nieuw boek:

DE MAURITSLINIE Strategisch steekspel langs de Waal van Loevestein tot aan Schenkenschans.

In de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648) vormde de Mauritslinie de zuidelijke begrenzing van de Noordelijke Nederlanden. In de strijd van de Nederlanden om zich van het Spaanse juk te bevrijden werd met name langs de Waal een verdedigingslinie van versterkte steden, schansen, forten en wachttorens aangelegd. Ze waren bedoeld om vijandelijke bewegingen en invasies van de Spanjaarden te verhinderen en plundersers tegen te houden. Het boek waaraan Louis Dolmans en Ferdinand van Hemmen hebben meegewerkt is te bestellen via www.picturespublishers.nl en te kopen in de boekhandel. Prijs: € 22,50.

Colofon:

e-mail: info@historischekringgente.nl
website: www.historischekringgente.nl
www.facebook.com/historischekringGente

Webmaster: Aad Hendriks

Redactie Ganita mare:

Yvonne de Boer-Ravestein (eindredactie)

Mia Gerrits-Bouwman

Henk Klaassen

Geert Visser

Onze redactie is te bereiken via bovenstaand e-mail adres, maar ook op de op de bladzijde hiernaast genoemde adressen en telefoonnummers.

Kringgebouw: Villa Ganita
Nijmeegsestraat 19, 6691 CK Gendt

Betalingen:

Hist.Kring Gente te Gendt
bank NL93 RABO 01164 26 705

Drukwerk Ganita mare:

Reintjes GmbH
Hammscher Weg 74
Kleve

Nog een nieuw boek

Begin november verscheen het boek Lopen langs de Linge van Harry Stegeman. Een verhalenbundel speciaal voor liefhebbers van cultuur, historie en wandelen. Stegeman verkent de honderd kilometer lange Linge te voet van Doornenburg tot aan Gorinchem. Hij vertelt vol vuur over wat hij ziet en ervaart, maar ook over wat hij weet van het rijke en bijzondere verleden.

Prijs € 22,95 en verkrijgbaar in de boekhandel of via www.knnvuitgeverij.nl

Welkom op de maandagavond vanaf 20.00 uur en op de woensdagmorgen vanaf 09.30 uur.

Al is het maar voor de koffie

Bjent zei:
Dâ spaoj werrek is niks. Dâ's allinnig mar achteruut werreke.